

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Štěpán Konopa

Spolupracující obviněný

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 8. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 122 085 znaků včetně mezer.

.....

Štěpán Konopa

V Praze dne 26. 8. 2020

Obsah

Úvod.....	1
1 Pojem spolupracující obviněný a korunní svědek, jejich účel.....	3
1.1 Korunní svědek.....	4
1.2 Spolupracující obviněný – vývoj institutu v českém právním řádu	5
1.3 Další právní nástroje s obdobným účinkem	8
1.3.1 Dohoda o vině a trestu	8
1.3.2 Narovnání	10
1.3.3 Podmíněné zastavení trestního stíhání	11
2 Účinná právní úprava institutu spolupracujícího obviněného	13
2.1 Procesněprávní úprava.....	13
2.2 Hmotněprávní úprava	19
3 Praktická aplikace institutu spolupracujícího obviněného.....	24
3.1 Přínos.....	24
3.2 Rizika.....	30
4 Srovnání se zahraniční právní úpravou.....	35
4.1 Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného na území jiných zemí	35
4.2 Slovensko.....	37
4.3 USA	40
4.4 Velká Británie.....	42
Závěr.....	44
Seznam použitých zdrojů.....	46

Úvod

Spolupracující obviněný je institut, který byl do českého právního řádu zaveden relativně v nedávně době, konkrétně novelou trestního řádu zákonem č. 41/2009 Sb. s účinností od 1. 1. 2010. Institut spočívá v tom, že obviněný je v obžalobě označen státním zástupcem za spolupracujícího, pokud se dozná k činu, pro který je stíhán, s tímto označením souhlasí a zejména státnímu zástupci poskytne informace, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s ní nebo v její prospěch. Pro obviněného, který byl za spolupracujícího označen, z toho plyne benefit v podobě možného snížení hrozícího trestu, či dokonce upuštění od potrestání.

Zavedení předmětného institutu do tuzemského právního řádu je příkladem rostoucí snahy státu o potírání organizovaných zločineckých skupin, které svou společenskou nebezpečností výrazně převyšují jednotlivce pachající trestné činy, kteří se v hierarchii organizované skupiny vyskytují na nižších pozicích. Potírání organizované kriminality představuje jeden z nejtěžších úkolů, kterým orgány činné v trestním řízení a stát jako celek čelí, což vedlo k začlenění institutu spolupracujícího obviněného do českého trestního práva po vzoru řady evropských států i států angloamerického právního systému.

Institut spolupracujícího obviněného lze označit za polarizující, a to jak ve sféře laické, tak odborné veřejnosti. Při jeho zavádění do právního řádu byly vedeny rozsáhlé debaty o nutnosti jeho existence v tuzemském právním prostředí. Jakkoliv může jít o prostředek účinný, nelze se zbavit pocitu, že představuje určité obchodování se svobodou, které směřuje proti základním zásadám trestního řízení. Státní zástupci tak musí při aplikaci institutu vždy zvažovat, zdali zájem sledovaný jeho využitím převyšuje zájem na spravedlivém potrestání konkrétního pachatele, s nímž je tento „obchod“ uzavírán.

Základním cílem této diplomové práce je představit institut spolupracujícího obviněného a instituty, které se mu svým účelem nejvíce blíží, nastínit problematiku jeho inkorporace do tuzemského právního řádu, dále rozebrat jeho účinnou procesněprávní a hmotněprávní podobu, poukázat na některé její nedostatky a navrhnout jejich řešení, následně se zamyslet nad nevýznamnějšími přínosy a riziky, které aplikace institutu přináší, a na závěr porovnat podobu spolupracujícího obviněného v České republice s obdobnými instituty ve vybraných zahraničních právních řádech.

První kapitola této práce se zaměřuje na charakteristiku pojmů spolupracujícího obviněného a korunního svědka, jejich podobnosti a odlišnosti, popisuje historický vývoj institutu

spolupracujícího obviněného v právním prostředí České republiky a představuje právní instituty českého právního řádu, které se svým účelem institutu spolupracujícího obviněného podobají.

Ve druhé kapitole je rozebrána účinná právní úprava institutu spolupracujícího obviněného, a to jak z hlediska procesněprávního, tak hmotněprávního, dále jsou zde nastíněny problematické oblasti účinné právní úpravy a tomu některá odpovídající řešení de lege ferenda.

Třetí kapitola diplomové práce popisuje na jedné straně nejvýznamnější přínosy a výhody využívání institutu spolupracujícího obviněného a na straně druhé uvádí rizika a nevýhody, které praktická aplikace tohoto institutu představuje.

Kapitola čtvrtá pak nabízí popis institutu spolupracujícího obviněného, popřípadě takového institutu, který se mu nejvíce podobá, v některých zahraničních právních řádech, a jejich srovnání s institutem českým. Konkrétně se jedná o úpravu spolupracujícího obviněného v právních řádech Slovenska, Spojených států amerických a Velké Británie.

1 Pojem spolupracující obviněný a korunní svědek, jejich účel

Spolupracující obviněný a korunní svědek představují dva právní instituty, které vykazují podobné znaky a slouží stejnému účelu, a z tohoto důvodu bývají často ztotožňovány a zaměňovány. Oba instituty jsou nástrojem pro boj s organizovaným zločinem a fungují na principu *quid pro quo* – pachateli trestného činu jsou orgány činnými v trestním řízení nabídnuty výhody za poskytnutí informací vedoucích k odhalení a usvědčení osob stojících v čele organizovaných zločineckých skupin.

Termín „spolupracující obviněný“ není laické veřejnosti dobře znám, a tak je i v médiích typicky užíván rozšířenější pojem „korunní svědek“, přestože v českém právním řádu existuje pouze institut spolupracujícího obviněného. I v odborné literatuře se můžeme setkat s názorem, že spolupracující obviněný je českou variantou korunního svědka¹, nicméně většina odborníků pohlíží na spolupracující obviněného jako na samostatný právní institut odlišný od korunního svědka.

Kuchta v tomto směru prohlašuje, že podmínky aplikace institutu korunního svědka jsou přísnější a výhody spojené s aplikací tohoto institutu jsou širší ve srovnání s aplikací institutu spolupracujícího obviněného. Současně však vždy záleží zejména na konkrétní legislativní úpravě daného státu, kdy se v praktické rovině mohou vzájemné rozdíly v konečném důsledku stírat. Při legislativní konstrukci dané právní úpravy je třeba vycházet z tradic právního řádu, dále je významným aspektem rovněž aktuálnost zásahů proti organizované kriminalitě a v neposlední řadě rovněž veřejné mínění.² Legislativní zakotvení musí dle názoru Boudy vycházet z poměru mezi zájmem na odhalení organizované kriminality a zájmem na zachování a respektování základních lidských práv a svobod.³

Za stěžejní důvod pro zakotvení institutu spolupracujícího obviněného bychom mohli pokládat úsilí o učinění boje s organizovanou kriminalitou efektivnějším, jelikož významným aspektem organizované kriminality je zejména skutečnost, že tato je s ohledem na svůj charakter velice problematiky odhalitelná. Následující kapitola této diplomové práce se podrobněji zaměřuje na pojmové ukotvení institutu korunního svědka a spolupracujícího obviněného společně

¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 1334.

² KUČHTA, J. Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu. *PF MU Brno. Dny práva*, 2010, s. 107.

³ BOUDA, Z. Účinná lítost, spolupracující obviněný, program shovívavosti – obdobné instituty na cestě k efektivnějšímu právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, s. 218-224.

s vývojem tohoto institutu v českém trestním právu. Vynechán nebude ani exkurz do problematiky dalších právních nástrojů s obdobným účinkem.

1.1 Korunní svědek

Korunního svědka je možné definovat jako pachatele (spolupachatele) v rámci širší organizované skupiny, který poskytne pro stranu obžaloby cenné svědectví, díky kterému bude možné odhalit důležité důkazy, což nadále zjednoduší vyšetřování spáchané trestné činnosti, které by za jiných okolností bylo velice ztíženo (případně by bylo v podstatě nemožné důkazy, které poskytl korunní svědek, získat).⁴ Šámal pak v rámci úsilí o definování institutu korunního svědka vyzdvihuje zejména existenci formální dohody mezi obviněným a státem, když uvádí, že korunního svědka představuje spolupachatel určitého trestného činu nebo případně účastník na něm, který se rozhodne uzavřít s orgány činnými v trestním řízení dohodu týkající se toho, že poskytne pravdivou výpověď ve prospěch obžaloby, aby tímto přispěl k odhalení (usvědčení) jiného spolupachatele (účastníka). Na základě toho korunní svědek za poskytnutí takového svědectví získává od státu privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu, případně pak rovněž zvláštní ochranu před pomstou. Šámal pak k tomuto dále doplňuje, že v podstatě veškeré aktuálně dostupné definice institutu korunního svědka představují definice v moderním pojetí, jelikož již nejde o korunního svědka v pojetí středověké koruny důkazů (*corona probationis*) coby stěžejního důkazu, kterým bylo doznání obviněné osoby získáno prostřednictvím práva útrpného za použití tortury.⁵ Proto se lze mimo jiné setkat také s názorem, že za korunního svědka je v mnoha případech obecně pokládán takový svědek, jehož výpověď je zcela zásadní a nenahraditelná za účelem usvědčení pachatele určitého trestného činu.⁶

Dále můžeme uvést, že pojem korunního svědka obecně vychází z anglického common law, kde se jednalo o podpůrný důkaz pro trestní obžalobu, která byla podávána státem. Společně se zavedením tohoto institutu do kontinentálního systému práva pak bylo vneseno rovněž jiné vymezení tohoto institutu, a to z hlediska významového i z hlediska aplikace, k čemuž došlo prostřednictvím vydání samostatných zákonů na úpravu tohoto institutu, případně pak na základě novelizace právní úpravy existující. Na počátku prvotních snah v tomto ohledu stálo úsilí o

⁴ KRISTKOVÁ, Alena. Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení. *Dny práva – 2012 – Days of Law, Část VII. - Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním*, 2012, s. 1514-1526.

⁵ VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003. ŠÁMAL, P. *Nad institutem korunního svědka*, s. 43.

⁶ VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003. ŠÁMAL, P. *Nad institutem korunního svědka*, s. 45.

zefektivnění boje s terorismem a organizovaným zločinem, a to nejprve na základě extenzivního výkladu historických právních institutů, kam patřil především institut účinné lítosti.⁷

Nicméně v současnosti česká platná a účinná právní úprava s pojmem korunního svědka nepracuje, ačkoliv v minulosti byla tomuto věnována pozornost. Zákon upravuje pouze institut spolupracujícího obviněného, který je možné v tomto ohledu pokládat za určitý předstupeň institutu korunního svědka.⁸ Uvedený pojem výslovně zmiňuje § 178a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“), ačkoliv konkrétní definici v tomto ani jiném právním předpisu nenalezneme. Definice přitom není ani součástí důvodové zprávy k zákonu č. 41/2009 Sb., kterým byl tento institut zaveden.

Institut spolupracujícího obviněného by pak bylo možné v tomto kontextu vnímat jako institut, který umožňuje zohlednění spolupráce porušitele práva s vyšetřujícími orgány.⁹ Spolupracující obviněný tedy představuje obdobu korunního svědka a jeho pojetí v platné a účinné úpravě je ve srovnání s jeho tradičním vymezením modifikováno, na což poukazuje vhodně Schramhauser.¹⁰ Šámal pak uvádí, že institut spolupracujícího obviněného představuje v podstatě vyústění debat týkajících se toho, zda je vhodné do tuzemského právního řádu zavést právě institut korunního svědka. Oba jmenované instituty jsou přitom ve své podstatě způsobem pro odpovídající zohlednění pravdivého a úplného doznání obviněného.¹¹

1.2 Spolupracující obviněný – vývoj institutu v českém právním řádu

V rámci této podkapitoly bude nastíněn historický vývoj institutu spolupracujícího obviněného v tuzemském právním řádu. Prvotní snahy o zakotvení institutu můžeme pozorovat okolo roku 2000, kdy odborná veřejnost diskutovala o tom, zda by se tento institut, a v jaké podobě, měl stát součástí české právní úpravy. Hlavním bodem debat bylo to, že institut korunního svědka působí v rozporu s čistou spravedlností a zásadou legality, nicméně se jedná o velmi efektivní cestu pro získání cenných informací a prokázání viny, současně často rovněž o jedinou cestu k tomu, jak v mnohých spletitých případech dodržet zásadu presumpce nevinny a zároveň umožnit objasnění spáchaného trestného činu. Metody pachatelů trestné činnosti jsou stále

⁷ KOTÁSEK, J a kol. *Dny práva 2012 – Days of Law 2012: Část VII: Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1402.

⁸ *Dny práva – 2011 – Days of Law, Korupce: trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 60.

⁹ BOUDA, Z. Účinná lítost, spolupracující obviněný, program shovívavosti – obdobné instituty na cestě k efektivnějšímu právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, s. 218-224.

¹⁰ SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, s. 11-16.

¹¹ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 2315.

pokročilejší a sofistikovanější, díky čemuž zločinci získávají zřejmý náskok před justicí, která se tento náskok musí pokusit dohnat, nicméně to je na druhou stranu v rozporu s liberálními zásadami a může vést k relativně jednoduchému zneužití.

V prosinci roku 2002 byl Ministerstvem vnitra členům rekodifikační komise předložen návrh novely trestního řádu, kterým by byl do českého právního řádu začleněn institut korunního svědka. Tento návrh bral v potaz připomínky ze strany analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství, jemuž byl návrh předkládán k vyjádření. Ačkoliv se tato zamýšlená novela neprosadila, položila základ pro další návrhy. Za zmínku stojí, že návrh předpokládal dvoufázový proces, kdy by nejdříve bylo vydáno rozhodnutí o přerušení trestního stíhání a pokud dojde ke splnění stanovených zákonných podmínek pro vydání rozhodnutí o zastavení trestního stíhání a zajištění, že obviněným byly splněny povinnosti, mohlo by být vydáno uvedené rozhodnutí.¹²

V roce 2004 pak došlo k předložení dalších dvou různých návrhů na integraci korunního svědka do trestního řádu. V červenci vláda představila přepracovanou podobu návrhu z roku 2002¹³, v říjnu následoval návrh skupiny poslanců¹⁴. K oběma návrhům se však Senát vyjádřil zamítavě. V případě poslaneckého návrhu sice ještě došlo k přehlasování Senátu, ale prezident Václav Klaus využil svého práva veta a návrh znovu Poslaneckou sněmovnou neprošel. Prezident zdůvodnil své rozhodnutí tak, že v případě natolik významného institutu není přípustné, aby byl přijat těsnou většinou, jelikož je nutné, aby bylo v Parlamentu České republiky získáno souhlasné stanovisko většiny členů. Kromě toho bylo prezidentem konstatováno, že je nezbytné, aby pachatel trestného činu byl za spáchání trestného činu potrestán, jelikož v situaci, kdy by toto pravidlo nebylo respektováno, mohlo by se změnit vnímání pojmu spravedlnosti a práva ve společnosti. Problematickým aspektem byl shledán také přesun rozhodovací pravomoci ze soudu na státního zástupce.¹⁵ Poslanecký návrh tak byl konečně zamítnut Poslaneckou sněmovnou po rok dlouhém legislativním procesu v říjnu roku 2005.

Bylo to až novelou trestního řádu č. 41/2009 Sb., účinnou od počátku roku 2010, kdy došlo k zavedení institutu spolupracujícího obviněného do českého právního řádu, a to konkrétně prostřednictvím § 178a trestního řádu. Status spolupracujícího obviněného lze přitom získat na

¹² VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003. RŮŽIČKA, M. *Korunní svědek v České republice – ano, či ne?* s. 25-27.

¹³ Návrh zákona a legislativní proces dostupný jako sněmovní tisk 746. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=746>>.

¹⁴ Návrh zákona a legislativní proces dostupný jako sněmovní tisk 802. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=802>>.

¹⁵ Sněmovní tisk 802/7. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=802&ct1=7>>.

základě označení státním zástupcem, že jde o takovou osobu. Nedochozí tedy po poskytnutí informací od obviněné osoby právní nárok na jeho zisk, záleží zejména na svobodné úvaze státního zástupce. Pokud jsou obviněnou osobou oznámeny státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významnou měrou přispět k objasnění zločinu, který byl spáchán členy organizované skupiny, ve spojení s takovou skupinou, případně pak v její prospěch, přičemž se současně zaváže poskytnout v rámci přípravného řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech, dozná se ke spáchanému trestnému činu, pro který je stíhán a prohlásí souhlasné stanovisko se svým označením jako spolupracující obviněný, pak existuje možnost, že taková osoba získá tento status.

V roce 2010 došlo ke dvěma pokusům o úpravu v té době již účinného institutu spolupracujícího obviněného, ani jeden z předložených návrhů se však nesetkal s přílišnou podporou. Vládní návrh z ledna, který byl zamítnut Senátem v červnu téhož roku, počítal se zavedením institutů korunního svědka a protikorupčního agenta.¹⁶ V září pak byl Poslanecké sněmovně předložen návrh skupiny poslanců v čele s Martinem Pecinou, který byl označován jako „protikorupční balíček“. Účelem tohoto návrhu bylo zavedení institutu korunního svědka s ohledem na jeho účinnost v zahraničí.¹⁷ Ve srovnání s institutem spolupracujícího obviněného měl mít na základě tohoto návrhu korunní svědek za předpokladu splnění zákonných podmínek právní nárok na zastavení trestního stíhání. Samotný text navrhované novely trestního řádu sice s pojmem „korunní svědek“ nepracoval, ale institut tak byl nazýván v důvodové zprávě. Tento návrh byl však zamítnut již v prvním čtení, v dubnu roku 2011.

Do současné podoby byla ustanovení o spolupracujícím obviněném uvedena s účinností od 1. 9. 2012 zákonem č. 193/2012 Sb., který byl přijat na základě vládního návrhu z října předcházejícího roku.¹⁸ Tato novela trestního řádu rozšířila možnost využití institutu spolupracujícího obviněného na řízení o zločinech, v původním znění se totiž jednalo pouze o zvlášť závažné zločiny. Účinné úpravě se podrobně věnuje kapitola 2 této diplomové práce.

Na závěr této podkapitoly je třeba ještě zmínit novelu trestního řádu č. 333/2020 Sb., která již vstoupila v platnost dne 6. 8. 2020 a účinnou se stane dne 1. 10. 2020. Od tohoto data bude možné obviněného za spolupracujícího označit také v dohodě o vině a trestu. Novela dále přidává do § 178a odstavec 4, který řeší situaci, kdy trestní stíhání spolupracujícího obviněného skončí

¹⁶ Návrh zákona a legislativní proces dostupný jako sněmovní tisk 1015. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=1015>>.

¹⁷ MALÍKOVÁ, J. Ministr vnitra představil „protikorupční balíček“. Dostupné z: <<https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-predstavil-protikorupcni-balicek.aspx>>.

¹⁸ Návrh zákona a legislativní proces dostupný jako sněmovní tisk 510. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=510>>.

dříve než trestní stíhání ostatních osob za zločin, k jehož objasnění se zavázal, a ukládá spolupracujícímu obviněnému povinnost setrvat na svém doznání a dodržet své závazky i v dalším průběhu řízení proti takovým osobám, přičemž porušení tohoto závazku může být důvodem pro povolení obnovy řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného. Spolupracující obviněný musí být o tomto poučen.

1.3 Další právní nástroje s obdobným účinkem

Účelem této podkapitoly je představit některé instituty českého trestního práva, které se svým způsobem podobají institutu spolupracujícího obviněného. Řeč zde bude o tzv. odklonech, které Nejvyšší státní zastupitelství České republiky definuje jako „*zvláštní způsoby trestního řízení, alternativní ve vztahu k standardnímu projednání věci v hlavním líčení, v rámci nichž je možné trestní věc vyřídit v procesněprávním smyslu stejně plnohodnotně jako ve standardním trestním řízení.*“ Tyto zvláštní procesy se vyznačují tím, že v jejich rámci typicky nedochází k soudnímu projednání.¹⁹ Odklony jsou projevem zásady oportunity a představují výjimky ze zásady legality.²⁰ Odklonů je celá řada, nicméně pro účely této diplomové práce budou zmíněny pouze ty, které se z mého pohledu nejvíce přibližují institutu spolupracujícího obviněného.

1.3.1 Dohoda o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu představuje dle mého názoru institut spolupracujícímu obviněnému vůbec nejbližší. Na úvod však považuji za nutné zmínit, že ačkoliv bylo výše uvedeno, že tato podkapitola diplomové práce bude pojednávat o odklonech, je zařazení dohody o vině a trestu do této kategorie značně problematické a v rámci odborné veřejnosti polarizující.²¹ Vzhledem k tomu, že cílem této práce není rozbor tohoto institutu ani odklonů obecně, dohoda o vině a trestu byla v zájmu vhodné systematiky mezi odklony zařazena.

Institut dohody o vině a trestu byl do právního řádu zaveden novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od září roku 2012, tedy stejnou novelou, kterou byla naposledy upravena ustanovení o spolupracujícím obviněném. Obecně se jedná o takový postup, v jehož rámci dochází mezi obviněným, poškozeným a státním zástupcem k uzavření

¹⁹ Nejvyšší státní zastupitelství ČR – průběh řízení v trestních věcech – odklony v trestním řízení. Dostupné z: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/odklony-v-trestnim-izeni>>.

²⁰ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 134.

²¹ TIBITANZLOVÁ, A. Pojem „odklon v trestním řízení“ aneb skutečně je možné za formu odklonu v trestním řízení považovat i trestní příkaz a dohodu o vině a trestu? Bulletin advokacie, odborný právní portál [online]. Dostupné z: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/pojem-odklon-v-trestnim-rizeni-aneb-skutecne-je-mozne-za-formu-odklonu-v-trestnim-rizeni-povazovat-i-trestni-prikaz-a-dohodu-o-vine-a-trestu>>.

dohody ohledně návrhu dohody o vině a trestu, která musí být následně schválena soudem skrze odsuzující rozsudek. Základem pro tento postup je přitom takzvané dohodovací řízení. Pro zahájení je nutné, aby v rámci vyšetřování došlo k dostatečnému prokázání skutkového stavu dané věci a bylo prokázáno, že se skutek stal a že se jej dopustila právě obviněná osoba. Pakliže dojde ke splnění daných podmínek, má státní zástupce možnost předvolat obviněnou osobu k jednání o dohodě. V dohodě je přitom zahrnut popis skutku, o kterém samotná obviněná osoba prohlásí, že jej spáchala, dále pak také výměra a druh trestu dle zákona, který je schvalován soudem.²²

Soudem je dohoda schvalována prostřednictvím odsuzujícího rozsudku v rámci veřejného zasedání bez dokazování, pokud je tedy vysloven souhlas s touto dohodou. V jistých případech může přitom soud provést výslech obviněné osoby a požadovat nutná vysvětlení. Soud však vysloví odmítavé stanovisko v takovém případě, kdy je z jeho strany zjištěno, že dané řízení vykazuje závažné procesní vady, a to kupříkladu pokud obviněná osoba neměla zastoupení obhájcem. Na základě sjednání dohody dochází k tomu, že se obviněná osoba vzdá svého práva projednat věc v hlavním líčení a společně s tím rovněž práva na odvolání proti tomuto rozsudku. Odvolání však lze podat v takové situaci, kdy vydaný rozsudek neodpovídá dané dohodě o vině a trestu dle návrhu státního zástupce.

Hlavní motivací pro přijetí tohoto institutu do právního řádu bylo úsilí zrychlit, zjednodušit a zefektivnit trestní řízení a tím dát soudům více prostoru pro projednávání závažnější trestné činnosti. Dalším cílem zákonodárce bylo zamezit sekundární viktimizaci obětí trestných činů. Sjednáním dohody totiž dochází k eliminaci potřeby těchto osob opakovaně vystupovat před soudem, čímž jsou tito lidé vystavováni notně dávce stresu.²³

Od postupu sjednání dohody si státní zástupce slibuje zejména to, že selepší důkazní situace, pakliže bude obviněným prohlášeno, že daný skutek spáchal. Jeví se jako logické očekávat (zejména s přihlédnutím k obdobným právním institutům v zahraničních právních řádech), že obviněná osoba je k uzavření dohody motivována tím, že může počítat s mírnějším trestem, než jaký by jí byl uložen v běžném řízení. Zde však účinná hmotněprávní úprava nenabízí žádnou výslovnou možnost, jak takové zvýhodnění poskytnout, a tak lze říci, že postavení obviněného, který sjednává dohodu o vině a trestu, je totožné s postavením obviněného, který o tento postup neusiluje.²⁴ Tato nežádoucí situace byla konečně vyřešena novelou trestního zákoníku a trestního

²² JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 735.

²³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 193/2012 Sb. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>>.

²⁴ ZAORALOVÁ, P. Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie, odborný právní portál* [online]. Dostupné z: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/dohodnuty-trest-aneb-chybejici-pravni-uprava-sankci-v-rizeni-o-dohode-o-vine-a-trestu>>.

řádu č. 333/2020 Sb., která vstoupila v platnost dne 6. 8. 2020 a její účinnost nastane dne 1. 10. 2020. Tato novela stanovuje soudu v § 39 odst. 1 trestního zákoníku povinnost přihlídnout při stanovení druhu a výměry trestu také k tomu, zda pachatel sjednal dohodu o vině a trestu, a dále § 58 odst. 3 nově výslovně umožňuje uložení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby i pro případy jeho uložení rozsudkem, kterým se schvaluje dohoda o vině a trestu.

Optikou poškozené osoby představuje dohoda o vině a trestu o možnost rychlejšího uspokojení jejích nároků. Poškozená osoba je oprávněna účastnit se dohodovacího jednání nehledě na to, zda uplatní nárok na náhradu škody, satisfakci, vydání bezdůvodného obohacení. Pakliže se poškozená osoba nedostaví na dohodovací vyjednávání, ačkoliv o tomto byla vyrozuměna, může být sjednána bez její přítomnosti. Pakliže není soudem taková dohoda schválena, je poškozený oprávněn uplatnit soukromoprávní nárok, a to nejdéle před zahájením dokazování v rámci hlavního líčení.

Trestných činů, ohledně kterých lze uzavřít dohodu o vině a trestu, je v praxi poměrně mnoho, ale dohodu uzavřít nelze v případě řízení proti uprchlé osobě nebo řízení proti mladistvému před dovršením 18. roku věku.²⁵ Účinná právní úprava dále neumožňuje využití institutu dohody o vině a trestu v řízeních o zvláště závažných zločinech, nicméně výše zmíněná novela účinná od 1. 10. letošního roku toto ustanovení § 175a odst. 8 ruší.

1.3.2 Narovnání

Institut narovnání byl do tuzemského právního řádu zaveden o poznání dříve než instituty spolupracujícího obviněného a dohody o vině a trestu, a to prostřednictvím novely trestního řádu č. 152/1995 Sb. účinné od září roku 1995. Jak dále uvádí Jelínek, podstatou narovnání je především dohoda mezi obviněným a poškozeným, k níž však může dojít pouze v řízení o přečinech. Narovnání se uplatňuje především v takových případech, kdy stát neusiluje o trestní postih a usiluje zejména o vyrovnání vztahů mezi pachatelem a poškozenou osobou.²⁶ Základní podmínky pro schválení narovnání představují takové skutečnosti, že obviněná osoba uhradí vzniklou škodu poškozené osobě a přispěje adekvátní částkou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti v souladu se zvláštním předpisem. Před vydáním rozhodnutí o schválení narovnání soudem je přitom proveden výslech obviněného i poškozeného, kteří jsou nejprve poučeni ohledně svých práv a podstaty institutu narovnání. V minulosti byla dohoda o narovnání soudem schvalována i v přípravném řízení, nicméně novelou trestního řádu č. 165/2001 Sb. s účinností od roku 2002 byla

²⁵ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 920.

²⁶ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 733.

tato pravomoc přesunuta na státního zástupce. Novela byla přitom zdůvodněna existencí shodné právní úpravy v cizích zemích, kde rozhodování o tomto institutu bylo již dávno svěřeno státnímu zástupci, přičemž na základě takové změny může dojít k žádoucímu urychlení vyřizování trestních záležitostí.²⁷

Dále je třeba uvést, že u tohoto institutu je vyžadován souhlas obviněné i poškozené osoby. Prohlášení obviněného ohledně spáchání daného skutku nelze pokládat za doznání a není možné jej využít coby důkaz, pakliže nebude schváleno narovnání. Na základě schválení narovnání dochází k zastavení trestního stíhání, na základě právní moci tohoto rozhodnutí je zakládána překážka věci rozhodnuté.²⁸ Na závěr dodejme, že proti rozhodnutí o narovnání je přípustná stížnost podaná ze strany samotného obviněného, poškozeného, ale i státního zástupce v rámci řízení před soudem. Narovnání tedy v podstatě nahrazuje výrok o trestu, proto je rozhodnutí o schválení narovnání evidováno v trestním rejstříku coby skutečnost důležitá pro trestní řízení.²⁹

1.3.3 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání představuje nejstarší a nejčastější formu odklonu. Do trestního řádu byla tato možnost zavedena novelou č. 292/1993 Sb. s účinností od roku 1994. Smyslem je v tomto směru zejména usnadnit výkon trestní justice v případě přečinů. Mezi základní podmínky uplatnění tohoto institutu lze zařadit zejména to, že obviněný se ke skutku musí doznat, musí nahradit vzniklou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, případně pak uzavřít smlouvu s poškozenou osobou ohledně náhrady újmy či vydání bezdůvodného obohacení nebo učinit odpovídající opatření, a obviněný s tímto vyřízením věci souhlasí. Z hlediska doznání k danému skutku lze uvést, že se jedná o uvedení veškerých okolností, které umožňují vyvození závěru, že obviněná osoba spáchala daný přečin. Je kromě toho důležité rozlišovat doznání a souhlas obviněné osoby, který musí být udělen. Není nutné, aby obviněná osoba výslovně uvedla, že cítí vinu. Pakliže má v daném případě dojít k nahrazení újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, je třeba vykonat v tomto ohledu patřičné kroky. Pachatelem je uzavřena smlouva s poškozenou osobou k povinnosti nahradit újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, pouhé prohlášení v tomto směru nepostačuje. Výše zmíněný pojem „jiných potřebných opatření“ je označením pro taková opatření, která poskytují jistou míru jistoty jako dohoda, která se vyznačuje

²⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001 Sb. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=424&CT1=0>>.

²⁸ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 733.

²⁹ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 1100.

právně závazným obsahem a její splnění je možné soudně vymáhat.³⁰ Tento institut je přitom užíván v praktické rovině i v případech nemajetkové újmy, přestože trestní řád o této újmě nic neuvádí.

Zákonem č. 193/2012 Sb. byla do trestního řádu vnesena kromě toho také další forma podmíněného zastavení trestního stíhání, která nachází své uplatnění v případě závažnějších přečinů, dále pak rovněž v takových případech, které jsou odůvodněny okolnostmi spáchání daného skutku nebo poměry pachatele. Je nutné rovněž splnit některé další podmínky – obviněná osoba se musí zavázat k tomu, že nebude uskutečňovat činnost, která by souvisela se spáchaným přečinem nebo složí peněžitou částku na pomoc obětem trestných činů, jejíž výše bude stanovena v rámci rozhodnutí. Ohledně daného institutu rozhoduje na základě usnesení soud, v rámci přípravného řízení pak státní zástupce, který jedná na základě návrhu policejního orgánu. Prostřednictvím rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání dochází ke stanovení zkušební doby, která v prvním případě činí 6 měsíců až 2 roky, ve druhém případě pak 6 měsíců až 5 let, kromě toho existuje rovněž možnost obviněné osobě stanovit další přiměřená omezení a povinnosti. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, k podání stížnosti je oprávněn rovněž státní zástupce, a to i v takovém případě, kdy rozhoduje ve věci tohoto institutu soud. Pakliže byly obviněnou osobou po danou zkušební dobu plněny povinnosti uložené prostřednictvím rozhodnutí, pak orgán, kterým bylo toto rozhodnutí vydáno, učiní další rozhodnutí na základě usnesení ohledně toho, že se obviněná osoba osvědčila. Společně s tím také dochází k zastavení trestního stíhání ve smyslu §11 odst.1 písm. f) trestního řádu. Pokud však naproti tomu obviněná osoba nesplní své povinnosti stanovené prostřednictvím rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, daný orgán dospěje k takovému závěru, že se tato osoba neosvědčila a trestní stíhání na základě toho pokračuje.

³⁰ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 1094.

2 Účinná právní úprava institutu spolupracujícího obviněného

Zavedení institutu spolupracujícího obviněného do českého právního řádu lze považovat za odezvu zákonodárce na výzvy ze strany mezinárodního společenství ohledně přijetí takových právních institutů, které by umožnily efektivitu v rámci boje proti organizovanému zločinu.³¹ Motivem zákonodárce tedy bylo v tomto směru primárně úsilí o posílení objasňování trestné činnosti spáchané organizovanými zločineckými skupinami, a to v návaznosti na § 58 odst. 4 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen „trestní zákoník“), díky tomu došlo k zakotvení institutu spolupracujícího obviněného v rámci § 178a trestního řádu. Z důvodové zprávy k předmětné novele trestního řádu je pak patrné, že cílem zákonodárce je pochopitelně zejména zvýšení motivace osob, které se účastní činnosti organizovaných zločineckých uskupení ke kooperaci s orgány činnými v trestním řízení.³² Logicky bylo v tomto ohledu předpokládáno, že taková kooperace osob by mohla být významně nápomocná z hlediska vyšetřování trestné činnosti spáchané organizovanými zločineckými strukturami, neboť typickým úskalím vyšetřování je právě absence dostatku důkazů v souvislosti se závazkem mlčenlivosti osob zúčastněných na organizované zločinecké skupině.³³ Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného je zakotvena v trestním řádu, trestním zákoníku a potažmo v zákoně č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka. V následujících podkapitolách této diplomové práce bude postupně nastíněna stávající procesněprávní a hmotněprávní úprava institutu spolupracujícího obviněného, kdy budou zdůrazněna rovněž slabá místa této právní úpravy společně s návrhy de lege ferenda.

2.1 Procesněprávní úprava

Již bylo řečeno, že základem právní úpravy institutu spolupracujícího obviněného je v současnosti § 178a trestního řádu. V tomto ustanovení jsou zakotveny předpoklady z hlediska stanovení toho, zda se v daném případě obviněná osoba může stát spolupracujícím obviněným či nikoliv. V rámci § 178a odst. 1 trestního řádu je stanoveno, že pouze státní zástupce je oprávněn označit v rámci obžaloby obviněného za spolupracujícího. Za obviněného je přitom v souladu s § 32 trestního řádu pokládána taková osoba, která je podezřelá za spáchání trestného činu, pakliže

³¹ Příkladem v tomto ohledu budiž rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) z 20. prosince 1996, někdejší členské země EU byly vyzvány k přijetí odpovídajících opatření za účelem dosažení vyšší míry odhalování organizovaného zločinu. Kromě toho došlo k přijetí několika mezinárodních smluv – např. Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu ze dne 8. 11. 1990 nebo Úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. 11. 2000.

³² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=411&CT1=0>>.

³³ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2012, s. 439 a násl.

proti této osobě bylo zahájeno trestní stíhání, a to ve smyslu § 160 odst. 1 trestního řádu. Čl. 60 odst. 5 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, stanovuje povinnost státního zástupce označit obviněného jako spolupracujícího za částí obžaloby, v níž uvádí osobní údaje obviněného, v samostatně odděleném odstavci a s odkazem na ustanovení § 178a odst. 1 tr. ř.

Dále lze konstatovat, že spolupracujícího obviněného je možné označit pouze v rámci řízení o zločinu. Ze strany původní doprovodné novely č. 41/2009 Sb. bylo přitom požadováno, aby byla spolupracujícím obviněným pouze taková osoba, vůči které směřovalo řízení o zvlášť závažném zločinu.³⁴ Novelou v podobě zákona č. 193/2012 Sb. však došlo ke změně, jejímž smyslem bylo posílení využití institutu spolupracujícího obviněného.³⁵ Spolupracujícím obviněným by se mohl stát také mladistvý či dítě před dosažením věku 15 let dle § 2 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, jelikož součástí tohoto právního předpisu není žádné specifické ustanovení s vazbou na předmětný institut. Proto dojde k plnému uplatnění obecných právních předpisů podle § 1 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. To samé pak platí také pro případ právnických osob, ovšem v tomto případě s výhradou, že trestní stíhání je třeba vést pro některý ze zločinů dle § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Z § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu plyne, že obviněná osoba musí za účelem získání statusu spolupracujícího obviněného sdělit státnímu zástupci takové skutečnosti, které se vyznačují způsobilostí významnou měrou napomoci k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo případně pak ve prospěch organizované zločinecké skupiny, přitom je nutné, aby se obviněná osoba zavázala podat v rámci přípravného řízení i v rámci řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o všech takových skutečnostech.

V tomto ohledu nelze za dostačující pokládat formu podání podle § 59 odst. 1 trestního řádu, nicméně tato může představovat podklad k provedení úkonu dle § 178a odst. 3 trestního řádu. V každém případě musí jít o výsledky obviněné osoby, tedy nikoliv osoby podezřelé ve smyslu § 76 odst. 3 trestního řádu, nesmí jít ani o výsledky svědka za podmínek dle § 158 odst. 9 trestního řádu. Otázka důležitosti sdělených skutečností je v každém případě posuzována s akcentem na trestný čin, pro který je dané trestní řízení vedeno. Věrohodnost a pravdivost poskytnutých

³⁴ Jedná se o úmyslné trestné činy, pro které je trestním zákoníkem stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby ve výši minimálně 10 let.

³⁵ Lze doplnit, že smyslem bylo v tomto směru primárně využít spolupracujícího obviněného u širšího okruhu trestných činů, zejména pak v případě veškerých korupčních jednání. Za korupční trestné činy jsou pokládány především trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných dle § 331 až § 333 trestního zákoníku.

informací je komparována s údaji, které byly získány z provedených důkazů. Oznamení obviněné osoby je sepisováno státním zástupcem v takové formě a takovým způsobem, jak to stanovuje § 178a odst. 3 trestního řádu. Obviněná osoba se vyjádří ke své účasti na činnosti, členství organizované skupiny, resp. spáchání trestné činnosti ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Do protokolu, který vyhotovuje státní zástupce, pak jsou zapisovány všechny důležité skutečnosti, které jsou nutné za účelem objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojitosti s takovou organizovanou skupinou anebo v její prospěch.³⁶

Dále stojí za zmínku, že slib obviněné osoby podat v rámci přípravného řízení a řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď je vykonán prostřednictvím samostatného písemného prohlášení, které je opatřeno vlastnoručním podpisem, případně je přípustné zahrnout takový závazek do protokolu o výsledku obviněného ve smyslu § 178a odst. 3 trestního řádu. S uvedeným závazkem pak musí být v souladu také výpověď obviněné osoby během přípravného řízení, v tomto směru postačuje protokol o výsledku obviněného sepsaný policejním orgánem, kterým je prováděna druhá fáze přípravného řízení, vyšetřování.³⁷ Detailní výpověď obviněné osoby, jejíž součástí jsou úplné a pravdivé skutečnosti týkající se trestné činnosti, která byla spáchána členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pak samozřejmě představuje plnohodnotný důkaz, který je možné využít před soudem.³⁸

Prostřednictvím § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu je kromě již uvedeného stanoveno, že spolupracujícím obviněným může být pouze taková osoba, která představuje pachatele, spolupachatele nebo případně účastníka na takovém trestném činu, s jehož rozkrytím a objasněním právě napomáhá. Obviněná osoba se musí doznat k činu, pro který je stíhána, přičemž současně neexistují odůvodněné pochybnosti týkající se toho, že jeho doznání bylo vykonáno svobodně, vážně a určitě. Takové doznání se v každém případě týká skutku a všech skutkových okolností, pro které je obviněná osoba stíhána dle § 160 odst. 1 trestního řádu. Právní kvalifikace daného skutku přitom nesehrává roli. Šámal pak dále konstatuje, že je možné za doznání obviněného pokládat i takovou výpověď, v jejímž rámci obviněná osoba dozná skutečnosti umožňující vyvození závěru o tom, že se trestného činu dopustil. Obviněná osoba přitom nemusí výslovně uvést, zda cítí vinu za jistý čin. Doznání obviněného přitom musí být zachyceno takovým způsobem, aby bylo možné jej užít v rámci řízení před soudem coby důležitý důkaz.³⁹

³⁶ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 2317 a násl.

³⁷ Pokud nejde o vyšetřování dle § 161 odst. 4, 5 písm. b) trestního řádu nebo případně § 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu vedené státním zástupcem.

³⁸ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 2320 a násl.

³⁹ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 3480 a násl.

K úplnému doznání obviněné osoby, s níž nebudou spojeny výhrady, musí přisvědčovat také další důkazy provedené orgány činnými v trestním řízení, a to včetně veškerých okolností daného případu. Orgány činné v trestním řízení přitom doznání obviněného nezabývá povinnosti k přezkumu veškerých podstatných okolností daného případu ve shodě se zásadou materiální pravdy a zásadou vyhledávací dle § 2 odst. 5 trestního řádu. Orgány činné v trestním řízení objasňují v rámci přípravného řízení i bez návrhu stran důsledně veškeré okolnosti, které svědčí ve prospěch i neprospěch osoby, vůči které trestní řízení směřuje. Obviněná osoba nesmí být k takovému doznání donucována, je nutné obhajobu obviněného a navržené důkazy podrobit důslednému prozkoumání, pakliže tyto nejsou naprosto bezvýznamné.⁴⁰

Na základě klíčového § 178a odst. 1 písm. c) trestního řádu je dále požadováno prohlášení ze strany obviněné osoby ohledně toho, že souhlasí s tím, aby byla za spolupracujícího obviněného označena. Takové prohlášení by přitom mělo být včleněno do výslechu ve smyslu § 178 odst. 3 trestního řádu. Nicméně není zamítnuta písemná forma prohlášení nebo zahrnutí prohlášení do protokolu o dalším výslechu obviněného. Podnět pro označení obviněné osoby za spolupracujícího obviněného může být přitom učiněn samotným obviněným, případně pak jeho obhájcem, nicméně může takto učinit rovněž státní zástupce či policejní orgán, ale tato možnost nebyla zákonodárcem výslovně do právního řádu zakotvena. Způsob, kterým tak státní zástupce činí, tedy není přesně jasný.⁴¹ Pokud státní zástupce nezvažuje označení obviněné osoby za spolupracujícího obviněného, nemusí vydávat žádné rozhodnutí. Obviněný, resp. obhájce, pak může být pouze vyrozuměn, případně bude uveden sepsáno do protokolu o výslechu obviněného.

Dále lze uvést, že i když obviněná osoba odpovídá podmínkám dle § 178a písm. a) až c) trestního řádu, není stále ještě jisté, že jí bude status spolupracujícího obviněného udělen, jelikož optikou státního zástupce nemusí být toto označení potřebné. Státní zástupce v rámci úvah o udělení tohoto statusu zohledňuje povahu spáchaného trestného činu, k jehož objasnění se obviněná osoba zavázala, dále pak zohledňuje rovněž trestný čin uvedený v doznání obviněného, pozornost je pochopitelně věnována také samotné osobě obviněného a dalším okolnostem konkrétního případu. Je tedy posuzováno mimo jiné také to, zda a jak se obviněná osoba podílela na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázala a jaké následky byly jejím jednáním způsobeny.

⁴⁰ Srov. § 164 odst. 3 trestního řádu.

⁴¹ BUDAYOVÁ, Lucie. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení. *Bulletin advokacie, odborný právnícký* [online]. Dostupné z: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-vyuzivani-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-a-navrhy-k-jejimu-zvyseni>>.

Za zmínku rovněž stojí, že obviněný se k objasnění trestného činu zaručuje skrze svůj závazek k podání úplné a pravdivé výpovědi. Povaha a závažnost spáchaného trestného činu je přitom posuzována podle § 39 odst. 2 trestního zákoníku, tedy významem chráněného zájmu, k jehož dotčení došlo daným činem, dále pak dle způsobu provedení daného činu a jeho dopady, dle okolností, za kterých došlo ke spáchání tohoto činu, dle osoby pachatele, míry jeho zavinění, jeho pohnutky, záměru a také cíle daného jednání. Osoba obviněného je specifikována zejména věrohodností, spolehlivostí, popř. recidivou.⁴²

Na základě § 178a odst. 2 trestního řádu je stanoven fakultativní postup státního zástupce, který je oprávněn navrhnout v obžalobě (podmíněně) upuštění od potrestání (s dohledem). Z uvedeného lze odvodit, že obviněná osoba nemá právní nárok na tento postup. Státní zástupce tedy v praktické rovině může vykonat pouze označení spolupracujícího obviněného ve smyslu § 178a odst. 1 trestního řádu a opatření dle § 178a odst. 2 trestního řádu již nemusí být realizováno.⁴³

Je třeba dodat, že předpoklady umožňující státnímu zástupci navrhnout v rámci obžaloby upuštění od potrestání jsou stanoveny taxativně a je nutné, aby byly splněny současně. Obviněná osoba nesmí spáchat trestný čin o závažnosti větší, než kterou se vyznačuje zločin, k jehož objasnění přispěla. Opětovně je zohledňována trestní sazba tohoto trestného činu, dále pak povaha samotného jednání, způsob provedení, následek, pohnutka atd. Dalšími podmínkami je, že obviněná osoba nevystupovala v postavení organizátora či návodce ke spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěla, a současně ani nezpůsobila úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt trestným činem, ke kterému se doznala a podle provedených důkazů se této trestné činnosti měla dopustit. Obviněný nakonec ani nesmí vyvolat důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 trestního zákoníku.

Pokud tedy existují v praxi uvedené předpoklady, státní zástupce má možnost v rámci obžaloby navrhnout soudu upuštění od potrestání obviněného dle § 46 trestního zákoníku, pakliže je to dle jeho názoru vhodné vzhledem k veškerým okolnostem daného případu. V § 178a odst. 2 trestního řádu je zahrnut demonstrativní výčet okolností, které by měly být státním zástupcem v rámci jeho rozhodování zohledněny.

Na počátku procesu označení spolupracujícího obviněného stojí obdržení podání ve smyslu § 59 odst. 1 trestního řádu, případně pak jiný podnět obviněného nebo jeho obhájce, resp. vyhodnocení státního zástupce, že si konkrétní případ žádá právě institut spolupracujícího obviněného. Poté je státním zástupcem proveden výslech osoby obviněné, a to způsobem, který

⁴² ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 2321.

⁴³ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 1337.

udává § 178a odst. 3 trestního řádu. Dle mého názoru by bylo vhodné § 178a odst. 3 trestního řádu podrobit komplexní revizi. O uvedené otázce by měl nepochybně rozhodovat právě státní zástupce, nicméně na základě formálního úkonu poskytujícího obviněné osobě možnost podat opravný prostředek k soudu, a to konkrétně již při samotném vzniku rozporů. Domnívám se, že by tímto nedocházelo k dalším významným průtahům v trestním řízení, zatímco by tím bylo zajištěné lepší procesní postavení spolupracujícího obviněného, což by následně mohlo vést k úspěšnějšímu využívání tohoto institutu.

Součástí výslechu jsou přitom zejména okolnosti dle § 178a odst. 1 písm. a), b) trestního řádu, dále také obligatorní prohlášení obviněné osoby o tom, že si uvědomuje důsledky svého jednání, závazku vyplývajícího z § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu, doznání se k činu, kromě toho taktéž doslovné prohlášení týkající se souhlasu se svým označením za spolupracujícího obviněného. Výslech je přitom v každém případě prováděn právě státním zástupcem. Zákonodárce nepožaduje, aby výslech vykonal dozorující státní zástupce. Státní zástupce je oprávněn se rozhodnout z hlediska využití součinnosti policejního orgánu, kterým však nemůže být tento výslech prováděn.⁴⁴

Z hlediska postupu lze v tomto ohledu uvést, že před samotným výslechem obviněného je obviněný státním zástupcem uvědoměn o svých právech, o podstatě označení za spolupracujícího obviněného, o povinnosti trvat na vlastním doznání a splnit všechny své závazky dle § 178a odst. 1 trestního řádu, a tedy konkrétně závazek v rámci přípravného řízení i v řízení před soudem podat pravdivé a úplné výpovědi týkající se veškerých okolností, které dokáží významnou měrou napomoci objasnit daný zločin. Státním zástupcem je rovněž obviněná osoba poučena o tom, že v situaci, kdy budou touto obviněnou osobou v přípravném řízení nebo případně v řízení před soudem porušeny její závazky, nebude na ni dále pohlíženo coby na spolupracujícího obviněného.⁴⁵ Pakliže státní zástupce nebo soud oznámí, že obviněný již není za spolupracujícího obviněného pokládán, je z logiky věci povinen tuto skutečnost patřičně zdůvodnit a obviněné osobě sdělit. Dodejme, že podání opravného prostředku vůči tomuto oznámení nepřichází v úvahu.⁴⁶ Nicméně je třeba si povšimnout toho, že zákonodárce detailněji nestanovuje, na základě jakého procesního úkonu přestává být spolupracující obviněný za spolupracujícího pokládán. Proto se lze ptát, zda by měl být tento procesní úkon odůvodněn, v jaké fázi je možné jej učinit, dále pak také na to, kým konkrétně bude obviněné osobě sděleno, že již není dále pokládán za spolupracujícího obviněného. Proto by bylo vhodné v tomto ohledu do budoucna uvažovat o

⁴⁴ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 2323 a násl.

⁴⁵ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 1339.

⁴⁶ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 2324 a násl.

určitých odpovídajících změnách de lege ferenda. Osobně se domnívám, že by celý proces udílení a odebrání statusu spolupracujícího obviněného měl být více formalizován a to v podobě usnesení státního zástupce, proti kterému by obviněný mohl podat stížnost. V současné podobě je totiž obviněný vystaven notné dávce nejistoty, což vede k oslabení funkce předmětného institutu.

Pokud bude obžalovaná osoba v rámci obžaloby stanovena spolupracujícím obviněným, soud musí v odůvodnění rozsudku dle § 125 odst. 1 trestního řádu uvést mimo jiné to, jak významným způsobem napomohl k objasnění zločinu, který byl spáchán členy organizované skupiny, ve spojitosti s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

2.2 Hmotněprávní úprava

Lze uvést, že hmotněprávní úprava institutu spolupracujícího obviněného je zakotvena zejména v trestním zákoníku, jedná se o problematiku potrestání spolupracujícího obviněného a jeho honoraci. V tomto ohledu bylo v roce 2014 judikováno, že trest ukládaný spolupracujícímu obviněnému, jehož výpověď významně napomohla k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, by měl být obyčejně nepoměrně mírnější ve srovnání s trestem uloženým pachateli, který s orgány činnými v trestním řízení tímto způsobem nekooperoval.⁴⁷

Smyslem všech následujících ustanovení je z pochopitelných důvodů zejména právě motivace pachatele trestného činu ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, a to především z hlediska boje proti závažné trestné činnosti, jejímu odhalování, objasňování a postihu pachatelů. V rámci § 39 odst. 1 trestního zákoníku je věnována pozornost obecným principům ukládání trestů. Soud v rámci stanovování druhu trestu a jeho výměry zohledňuje, jak velkou měrou spolupracující obviněný napomohl k objasnění spáchaného zločinu. Aktivní účast spolupracujícího obviněného v rámci odhalování organizované zločinné činnosti je pak soudem vzata obligatorně v potaz z hlediska udělování trestu, což bezesporu poskytuje určitý benefit pro spolupracujícího obviněného. Součinnost spolupracujícího obviněného se totiž v praktické rovině v mnoha případech projevuje uložením mírnějšího trestu nebo jeho nižší výměry, případně může dojít rovněž k upuštění od potrestání nebo podmíněnému upuštění od potrestání s dohledem.

Zákonodárcem je mezi polehčující okolnosti dle § 41 trestního zákoníku, které jsou soudem zohledněny, zařazen rovněž příspěvek spolupracujícího obviněného k objasnění trestné činnosti

⁴⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 2 To 46/2014.

spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. V rámci § 41 písm. m) trestního zákoníku se jedná o libovolnou trestnou činnost, přičemž není nadále upřesňováno, jak přesně by měl spolupracující obviněný napomoci k již zmíněnému objasnění trestné činnosti organizované skupiny.⁴⁸ Soud zohlední polehčující okolnosti ve smyslu § 41 písm. m) trestního zákoníku podpůrně, pokud příspěvek pachatele k objasňování trestné činnosti nebyl o takovém významu, aby došlo k užití postupu soudu dle § 46 odst. 2 trestního zákoníku, resp. § 58 odst. 4 trestního zákoníku. V tomto ohledu postačuje, aby spolupráce spolupracujícího obviněného s orgány činnými v trestním řízení účinně napomohla z hlediska objasnění dané trestné činnosti. Zákonodárce však nadále neupřesňuje způsoby pomoci orgánům činným v trestním řízení.⁴⁹

Z § 46 odst. 2 trestního zákoníku vychází, že soudem bude obligatorně upuštěno od potrestání pachatele označeného za spolupracujícího obviněného, pokud dojde ke splnění podmínek dle § 178a odst. 1 a 2 trestního řádu. Právě zmíněné ustanovení by mělo být motivem pro takového pachatele, který má k dispozici určité informace použitelné v rámci rozkrývání organizované kriminality, ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Upuštění od potrestání pak je honorací pachatele, kdy bylo upuštěno od udělení trestu za spáchaný trestný čin, k čemuž není zásadní souhlas poškozené osoby.

Dále lze uvést, že na základě § 46 odst. 2 trestního zákoníku je stanovena negativní podmínka, která je nezbytná k upuštění od potrestání. K takovému upuštění přitom nemůže dojít v situaci, kdy byl spolupracujícím obviněným spáchan trestný čin vyznačující se vyšší závažností ve srovnání se zločinem, k jehož objasnění napomohl, pokud se podílel v roli organizátora nebo návodce na spáchaní zločinu, k jehož objasnění přispěl, pokud způsobil v souvislosti se zločinem úmyslně těžkou újmu na zdraví či smrt, případně pak tehdy, kdy jsou dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 trestního zákoníku. Na základě § 178a odst. 2 trestního řádu je doplněna podmínka, která stanovuje, že zmíněné upuštění od potrestání představuje nutné vyústění dané věci.⁵⁰

Nabízí se rovněž již zmíněné využití podmíněného upuštění od potrestání s dohledem dle § 48 odst. 1 trestního zákoníku za podmínek dle § 46 odst. 2 trestního zákoníku. Na spolupracujícího obviněného, v jehož případě bylo podmíněně upuštěno od potrestání, se podle § 48 odst. 8 trestního zákoníku hledí jako by nebyl odsouzen za předpokladu, že soud vysloví, že se

⁴⁸ Srov. § 39 odst. 1 trestního zákoníku.

⁴⁹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 551 a násl.

⁵⁰ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 381.

osvědčil nebo se má za to, že se osvědčil, k čemuž je zapotřebí, aby vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl podmínkám v podobě přiměřených povinností a omezení, které mu soudem mohou být uloženy dle § 48 odst. 3 trestního zákoníku. Výroky týkající se povinnosti nahradit škodu, vydat bezdůvodné obohacení nebo také uložit ochranné opatření, jsou dále vykonatelné.

Za poslední ustanovení, které se týká možnosti mimořádně snížit trest odnětí svobody spolupracujícího obviněného, pak můžeme označit § 58 odst. 4 trestního zákoníku. V minulosti byla prostřednictvím § 58 odst. 4 trestního zákoníku upravena pouze možnost soudu mimořádně snížit trest odnětí svobody u spolupracujícího obviněného. Taková dikce samozřejmě velmi negativně působila na motivaci pachatelů trestné činnosti k prosazování kooperace s orgány činnými v trestním řízení. Byla tedy stanovena pouze povinnost obviněného ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, aniž by za toto získával dostatečnou záruku odměny za takovou spolupráci. Jak Vantuch dodává, poté co vešel v účinnost již zmíněný zákon č. 193/2012 Sb., byla zakotvena větší jistota spolupracujícího obviněného ohledně toho, že za svou kooperaci získá slíbený benefit.⁵¹

Prostřednictvím § 58 odst. 4 trestního zákoníku je totiž stanovena obligatorní povinnost soudu ke snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby pro pachatele, který bude označen za spolupracujícího obviněného, a to po splnění podmínek dle § 178a odst. 1 trestního řádu. Spolupracující obviněný musí podat v rámci přípravného řízení i řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď týkající se všech okolností, které mohou významně napomoci k objasnění spáchaného zločinu.

Soud současně zohledňuje povahu trestného činu, který je uveden v doznání spolupracujícího obviněného, v komparaci se zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojitosti s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jehož objasnění napomohl, význam takového jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, a tedy to, zda a jak se účastnil takového zločinu, k jehož objasnění se zavázal. Kromě toho jsou zohledněny rovněž následky, které tímto byly způsobeny.

Lze tedy odvodit, že primární podnět je poskytnut v každém případě ze strany státního zástupce, jelikož bez označení spolupracujícího obviněného v obžalobě nelze soudem aplikovat § 46 odst. 2 trestního zákoníku a § 58 odst. 4 trestního zákoníku. Nicméně současně soudem nemusí být nutně označení pachatele za spolupracujícího obviněného přijato, pakliže bude na základě provedeného dokazování zjištěno, že pachatel k vyšetřování trestné činnosti nenapomohl.⁵² V

⁵¹ VANTUCH, P. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, 4-11.

⁵² DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 467.

případě mimořádného snížení trestu odnětí svobody soud není vázán limity dle § 58 odst. 3 trestního zákoníku. Je nutné zde zmínit, že i přes spáchání trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny dochází ke snížení ze základní trestní sazby a nikoliv ze sazby zvýšené podle § 108 odst. 1 trestního zákoníku. Toto ustanovení se totiž dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018, při ukládání trestu spolupracujícímu obviněnému vůbec neuplatní. Ve stejném rozhodnutí Nejvyšší soud dále říká, že „při určení konkrétní výměry trestu ukládaného spolupracujícímu obviněnému může soud zvažovat uplatnění okolností svědčících v jeho prospěch a v jeho neprospěch, jakož i skutečností vyjmenovaných v § 58 odst. 4 tr. zákoníku, jen v rámci tímto ustanovením zmírněné trestní sazby. Úvaha soudu o trestu, který by obviněnému hrozil, pokud by mu postavení spolupracujícího obviněného nebylo přiznáno, je bez významu.“⁵³

Jednou z dosud nevyřešených otázek v oblasti hmotněprávní úpravy institutu spolupracujícího obviněného zůstává jeho vztah k zákonu o zvláštní ochraně svědka. Lze konstatovat, že pokud začne obviněná osoba kooperovat s orgány činnými v trestním řízení z hlediska objasňování trestné činnosti, je možné poměrně snadno očekávat, že daná organizovaná zločinecká skupina začne rovněž uskutečňovat určité kroky za účelem jeho eliminace. Obviněný v některých případech přímo nezíská status spolupracujícího obviněného, nicméně na jeho následné postavení v dané skupině bude mít nadále velký vliv právě již zmíněný pokus o kooperativní praktiky mezi ním a vyšetřujícími orgány. Také blízké osoby obviněného mohou být ohroženy na zdraví a životě. Obvinění proto v praktické rovině mnohdy důkladně zvažují poskytnutí informací týkajících se činnosti zločineckých organizací, jelikož roli sehrává právě již zmíněné subjektivní posouzení státního zástupce, zda by měl být tento obviněný označen za spolupracujícího obviněného. Proto mnohdy převládne zejména strach z postihu sebe a svých blízkých.⁵⁴

Vantuch dále poukazuje na to, že za účelem ochrany spolupracujícího obviněného je vzhledem k uvedenému nutné zakotvit efektivní právní prostředky. Zákon o zvláštní ochraně svědka je aplikován pouze v takovém případě, kdy není možné bezpečnost ohroženého jedince zajistit jinak.⁵⁵

Přestože již zmíněný zákon o zvláštní ochraně svědka nezahrnuje výslovně úpravu spolupracujícího obviněného, patrně by bylo možné tuto osobu zařadit pod § 2 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka. Je tomu tak zejména z toho důvodu, že spolupracující obviněný představuje takovou osobu, která vypovídala nebo má vypovídat v postavení obviněného, případně

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, 6 Tz 6/2018.

⁵⁴ VANTUCH, P. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, 4-11.

⁵⁵ VANTUCH, P. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob. *Bulletin advokacie*, 2001, 9.

pak jiným způsobem napomáhala či má pomoci k dosažení účelu sledovaného daným trestním řízením. Nicméně domnívám se, že by se v tomto případě mohlo jednat o vhodný návrh de lege ferenda, kdy by měl být výslovně zakotven spolupracující obviněný společně se svými blízkými mezi takzvané ohrožené osoby. Smyslem by pochopitelně byla zejména prevence případných obtíží s interpretací.

Na závěr dodejme, že zvláštní ochranu a pomoc této osobě je třeba poskytnout, jelikož je možné zvažovat, že ve spojení s trestním řízením hrozí ohrožené osobě újma na zdraví nebo jiné závažné nebezpečí. Součástí takové ochrany a pomoci je dle zákona o zvláštní ochraně svědka osobní ochrana, zastírání skutečné totožnosti chráněné osoby, přestěhování chráněné osoby společně s příslušníky její domácnosti a dále také pomoc chráněné osobě s její sociální integrací v novém prostředí.⁵⁶ Poskytnutí zvláštní ochrany a pomoci je realizováno se souhlasem ministra vnitra na základě návrhu policie, soudce nebo státního zástupce, kdy ohrožená osoba souhlasí s poskytováním takové zvláštní ochrany a pomoci.⁵⁷

⁵⁶ § 3 zák. č. 137/2001 Sb.

⁵⁷ § 4 zák. č. 137/2001 Sb.

3 Praktická aplikace institutu spolupracujícího obviněného

Tato kapitola diplomové práce je zaměřena jednak na přínosy, které využívání institutu spolupracujícího obviněného v rámci trestního řízení přináší, a rovněž na některá rizika s tím spojená, dle možností uvádí praktické příklady přínosu a rizik a pojednává také o možnostech, jak tento institut v českém právním řádu dále rozvíjet, neboť s ohledem na skutečnost, že se jedná o poměrně nový institut, je možné říci, že řada otázek nemusí být aktuálně řešena zcela optimálně. Tato skutečnost je pak i důvodem, proč se na akademické úrovni, ale i mezi mnohými odborníky z praxe vedou o institutu spolupracujícího obviněného mnohé diskuze. Je totiž třeba zmínit, že ne každý přínos je jednoznačným přínosem, který se uplatní vždy, stejně tak negativa se mohou projevat jen v některých případech, popř. omezeně, a proto je pochopitelné, že nejruznější polemiky na toto téma jsou na místě.

3.1 Přínos

Nejvýznamějším přínosem institutu spolupracujícího obviněného a hlavním důvodem pro jeho uvedení do tuzemského právního řádu je skutečnost, že jeho prostřednictvím je možné často odhalit organizovanou a závažnou trestnou činnost, která se v praxi mnohdy odhaluje, a především prokazuje, jen velmi obtížně.⁵⁸ Například hospodářská trestná činnost je totiž velmi složitou problematikou, která bývá často páchána takovým způsobem, že je obtížné najít dostatek důkazů pro to, aby se podařilo usvědčit konkrétní pachatele. Podobně také kybernetická kriminalita je velmi obtížně odhalitelná, protože obvykle nezanechává příliš mnoho tradičních stop, které se s i s ohledem na fakt, že tento typ kriminality může být klidně páchán z druhého konce světa, velmi obtížně hledají.⁵⁹ Charakteristickým rysem organizované kriminality je navíc skutečnost, že bývá obvykle poměrně dobře propracovaná, naplánovaná a úkoly jednotlivých aktérů bývají někdy rozdělovány tak, aby jednotlivá jednání sama o sobě nenaplnila skutkovou podstatu trestného činu, o trestný čin se jedná až v souhrnu. Stejně tak se u organizované kriminality projevuje i skutečnost, že častokrát ty nejrizikovější úkony vykonávají ti pachatelé, jejichž význam v celé organizované skupině je spíše malý, zatímco ty nejvýznamnější osoby (organizátory) je obtížné vypátrat. Tento

⁵⁸ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 2314.

⁵⁹ JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007, s. 251.

typ kriminality, proti které institut spolupracujícího obviněného primárně cílí, je přitom podstatným rizikem pro společnost.⁶⁰

Ústavní soud se k institutu spolupracujícího obviněného jako nástroje boje proti organizovanému zločinu vyslovil následovně: „Teoretická diskuse i legislativní vývoj v mnoha zemích s rozvinutým právním systémem však většinou dospívá k závěru, že jako reakce na vážná bezpečnostní nebezpečí, která přináší zejména organizovaná kriminalita, je institut spolupracujícího obviněného legitimním nástrojem trestního řízení, vyhovujícím požadavkům právního státu... Je však třeba naléhavě zdůraznit, že aplikace procesního institutu spolupracujícího obviněného musí být podrobena velmi přísným nárokům. Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného musí být mimořádně pečlivý; musí být posouzeny mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci.“⁶¹

Spolupracující obviněný může být leckdy jedinou možností, jak trestnou činnost nejen odhalit, ale také zmapovat, a především dokázat tak, aby bylo možné pachatele postihnout. Z tohoto důvodu lze hovořit o významném přínosu, který spočívá ve vyšší míře odhalené kriminality, a to zejména závažné organizované kriminality, která je pro společnost v mnoha ohledech velmi nebezpečná. I v případě, kdy je možné organizovanou trestnou činnost odhalit a postihnout bez spolupracujícího obviněného, jedná se obvykle o značně náročný úkol, který orgánům činným v trestním řízení zabírá poměrně velké množství času. Pokud se však najde spolupracující obviněný, který orgánům činným v trestním řízení poskytne řadu důležitých poznatků, které tyto orgány následně využijí za účelem identifikace konkrétních pachatelů trestné činnosti stejně jako za účelem získání důkazů o této trestné činnosti, které budou následně použity v řízení před soudem, lze také hovořit o větší míře efektivity při objasňování závažné trestné činnosti.⁶²

Příkladem poměrně propracované organizované kriminality, kde byla velmi ku prospěchu výpověď spolupracující obviněné Ivany Salačové, byl případ bývalého ministra zdravotnictví, poslance a hejtmana Středočeského kraje Davida Ratha a jeho spolupachatelů, který se týkal korupce a zároveň manipulace s veřejnými zakázkami. Vzhledem k tomu, že orgány činné v trestním řízení sice měly množství poznatků, nicméně o řadě informací, jak které aktivity

⁶⁰ KARABEC, Z. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 7.

⁶¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, III. ÚS 859/13-1.

⁶² NETT, A. *Spolupracující obviněný: přínosy a rizika nové právní úpravy*. Brno: Masarykova univerzita- *Dny práva*, 2010, s. 121.

probíhaly, zde nebyly k dispozici všechny údaje, byla výpověď spolupracující obviněné, která byla podnikatelkou z Kladna, jež se sama některých takto zmanipulovaných veřejných zakázek zúčastnila, pro celé trestní řízení významným přínosem i proto, že dokazování v tomto případě bylo poměrně komplikované, mnohé důkazy (zejména odposlechy) byly zpochybňovány, což mohlo vést k tomu, že by bylo nutné obviněné v této kauze zprostit obvinění například pro nedostatek důkazů. Spolupracující obviněná tak orgánům činným v trestním řízení poskytla informace a důkazy včetně své svědecké výpovědi, neboť například detailně popsala před soudem, jak přesně k manipulaci veřejných zakázek docházelo, jaké byly podmínky při realizaci korupce apod., což bylo pro orgány činné v trestním řízení velmi přínosné. Spolupracující obviněná navíc vyšetřovatelům potvrdila to, co měli zjištěno prostřednictvím odposlechů a jiných sledovacích a pátracích technik, čímž vnesla do případu větší míru jistoty o tom, jaká byla úloha jednotlivých obviněných v rámci organizované skupiny, která se na této trestné činnosti podílela.⁶³

V této souvislosti je žádoucí zmínit jeden pozitivní aspekt institutu, který z uvedeného nepřímo vyplývá. Spolupracující obviněný může dát orgánům činným v trestním řízení větší jistotu, zda jejich představa o tom, jak se trestná činnost dělá, je správná a zda výsledky šetření dopěly ke správným skutkovým závěrům, což je významné hned ze dvou důvodů. Za prvé je zde větší míra jistoty, která dává větší šanci na spravedlivé potrestání skutečných pachatelů, a to i v návaznosti na to, jaký byl jejich reálný podíl na celé aktivitě. Za druhé je tu skutečnost, že není tak velké riziko, že pokud by některý důkaz byl označen za důkaz nezákonný (např. ve výše zmíněné kauze se v této souvislosti hovořilo o odposleších), vedlo by to k tomu, že by nebylo možné pachatele usvědčit. Spolupracující obviněný tak může vhodně podpořit závěry vyšetřovatelů v dokazování a napomoci k tomu, aby dokazování nebylo tak snadno napadnutelné.

Tato efektivita má pak sama o sobě hned několik různých kladů, neboť mnohdy se podaří organizovanou trestnou činnost, která probíhá kontinuálně či pravidelně, zastavit dříve, protože její pachatelé jsou postaveni před soud a odsouzeni. Význam má pak efektivita i z pohledu práce orgánů činných v trestním řízení, které pokud určitý případ vyřeší dříve, mají prostor se věnovat i jiným formám kriminality, a to i méně významné, na jejímž objasnění však rovněž existuje společenský zájem.

Dalším přínosem institutu spolupracujícího obviněného je pak rovněž motivace spolupracujících obviněných k tomu, aby s vidinou možnosti nižšího trestu, popř. i upuštění od

⁶³ VACULÍK, R. Podnikatelka Salačová je v kauze Rath spolupracující obviněnou. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/krimi/clanek/podnikatelka-salacova-je-v-kauze-rath-spolupracujici-obvinenou-187402>>.

potrestání, spolupracovali s orgány činnými v trestním řízení.⁶⁴ Motivace ke spolupráci dává leckdy navíc prostor pro odhalení trestné činnosti ve větším rozsahu, zjištění dalších trestných činů či míst působení organizované zločinecké skupiny, neboť spolupracující obviněný, který je ke spolupráci motivován vidinou nižšího postihu, často sdělí orgánům činným v trestním řízení i širší souvislosti trestné činnosti, o kterých doposud orgány činné v trestním řízení neměly žádné informace, popř. je nedávaly do souvislosti s jiným případem, který vyšetřují.

V kontextu motivace ke spolupráci je třeba poukázat na skutečnost, že ačkoliv například upuštění od potrestání u spolupracujícího obviněného není v praxi v českém právním prostředí zatím příliš časté, je možné, aby k němu došlo a skutečně již tato možnost byla v konkrétním případě i využita. V říjnu roku 2014, tedy více než čtyři roky poté, co byl institut spolupracujícího obviněného zaveden do českého právního řádu, se poprvé stalo, že spolupracující obviněný odešel od soudu téměř bez trestu, neboť mu bylo uloženo jen propadnutí věci. Spolupracujícím obviněným byl v tomto případě cizinec albánské národnosti, který napomohl k usvědčení hned dvou mezinárodních organizovaných zločineckých skupin, které působily v okolí Břeclavi a jejich trestná činnost spočívala v padělání dokladů. Jediným postihem, který pachatel v tomto případě obdržel, bylo propadnutí předmětů, které byly z jeho strany používány k padělání dokladů. Jiný trest obviněný nedostal, a to navzdory skutečnosti, že mu za trestnou činnost, jíž se v rámci organizovaných zločineckých skupin dopouštěl, hrozilo až deset let vězení. Situace tehdy byla zhodnocena tak, že spolupracující obviněný podstatným způsobem napomohl vyšetřování a propojení jednotlivých skutečností, o jejichž existenci již orgány činné v trestním řízení měly povědomí, nicméně nebyly schopné se v nich dostatečně zorientovat. Výpověď spolupracujícího obviněného zde byla proto pro orgány činné v trestním řízení velmi přínosná.⁶⁵ Jak je tedy zřejmé, i upuštění od potrestání by patrně v některých případech mohlo připadat reálně v úvahu, byť to nebude příliš častý jev.

Velkým pozitivem institutu spolupracujícího obviněného je rovněž skutečnost, že je často možné zamezit tomu, aby bylo pokračováno v trestné činnosti, která u organizovaných zločineckých skupin bývá často páchána pravidelně a ve významném rozsahu. Spolupracující obviněný může napomoci k ukončení páchání takové trestné činnosti, popř. pomoci k tomu, aby byla ukončena dříve, což má pozitivní dopad nejen pro poškozené, ale zejména v případech

⁶⁴ NETT, A. Spolupracující obviněný: přínosy a rizika nové právní úpravy. Brno: Masarykova univerzita- *Dny práva*, 2010, s. 121.

⁶⁵ VACULÍK, R. Spolupracující obviněný poprvé nedostal u soudu trest. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/krimi/clanek/spolupracujici-obvineny-poprve-nedostal-u-soudu-trest-262906>>.

rozsáhlé trestné činnosti i pro celou společnost. Zásadní význam může mít skutečnost, že se trestnou činností podaří ukončit dříve, protože spolupracující obviněný vypovídá a poskytne dostatek informací, zejména pro poškozené. Nelze totiž opomenout, že organizovaný zločin obecně patří k nejvýznamnějším rizikům pro celou společnost, čímž podpora jeho potírání (a to i podpora ve formě spolupracujícího obviněného) má jednoznačně nezanedbatelný význam. Spolupracující obviněný je totiž právním nástrojem, který směřuje jednak přímo k potírání a odhalování organizovaného zločinu, ale zprostředkovaně právě i k ochraně celé společnosti, popř. její části proti tomuto typu trestné činnosti.⁶⁶

Významným přínosem spolupracujících obviněných, i s ohledem na již výše uvedenou skutečnost, že policejní orgán často jako první dopadne méně významné osoby v rámci celé organizace, je pak skutečnost, že spolupracující obviněný může napomoci k odhalení skutečných organizátorů, kteří jsou pro společnost obvykle významně nebezpečnější a jejich přispění k trestné činnosti je větší než u těch osob, které jsou běžně zjištěny policejními orgány při realizaci spíše dílčích aktivit. Často se přitom může i ukázat, že organizátoři vykonávají trestnou činnost i v podstatně větším rozsahu, než bylo předpokládáno, popř. na podstatně větším území, než se orgány činné v trestním řízení původně domnívaly na základě informací, které měly k dispozici. Tímto se tak mnohdy snáze podaří dostat nejen ke skutečným organizátorům, ale také ke skutečnému rozsahu trestné činnosti, který je mnohdy i pro orgány činné v trestním řízení, které se šetření těchto věcí věnují, překvapením. Spolupracující obviněný pak může samozřejmě pomoci například i k nalezení mnohých předmětů, které mohou být velmi pečlivě ukryty. Mnohdy se jedná o výnosy z trestné činnosti, předměty získány prostřednictvím trestné činnosti, popř. nástroje, které jsou k páčání trestné činnosti využívány. Zejména výnosy z trestné činnosti a předměty prostřednictvím trestné činnosti získané mají často zásadní význam pro poškozené, kterým byla trestnou činností způsobena škoda, a to nejen z hlediska materiálního, ale také emocionálního. Najít předměty z trestné činnosti a její výnosy může jednak napomoci k usvědčení pachatelů trestné činnosti, jednak napomáhá tomu, že mohou být tyto předměty navraceny osobám, jimž náleží. Pokud se týká předmětů, jejichž prostřednictvím byla trestná činnost realizována, může jejich nalezení a skutečnost, že následně jsou zabráný státem, neboť sloužily k trestné činnosti, zamezit tomu, aby jiná osoba s tímto náčiním navázala na původního pachatele a páchala tutéž trestnou činnost. Tento přínos se projevuje zejména v případech, kdy se jedná o předměty, které nejsou standardně běžně dostupné (např. jsou upravené pro účely páčání trestné činnosti, popř.

⁶⁶ BUDKA, I. Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu). *Trestněprávní revue*. 2018 (11-12), s. 266.

jsou nákladné, jejich užití a prodej je zakázán apod.), u předmětů běžně a legálně dostupných tento přínos obvykle vysledovat nelze.

Dále lze zmínit, že právě prostřednictvím prokázání viny všem členům organizované zločinecké skupiny, popř. alespoň naprosté většině z nich, lze tuto skupinu snáze a na dlouhou dobu eliminovat, což pak vede k tomu, že dochází skutečně k ukončení trestné činnosti. Pokud je usvědčen pouze jeden člověk, popř. několik málo osob, které se na trestné činnosti podílely (a zejména v situacích, kdy jejich podíl je snadno nahraditelný, neboť nebyly těmi klíčovými články organizované skupiny), obvykle dochází k jejich nahrazení a k pokračování v trestné činnosti, což by vedlo k tomu, že několik pachatelů je sice postiženo, nicméně trestné činnosti se nepodařilo zabránit a hlavní účel aktivit orgánů činných v trestním řízení by nebyl naplněn.

V neposlední řadě je možné uvést vítanou možnost, že spolupracující obviněný poté, co se rozhodne pro spolupráci, může významným způsobem přehodnotit i své dosavadní počínání, což může napomoci k jeho nápravě a zařazení do řádného života, kdy se již další trestné činnosti po výkonu trestu dopouštět nebude, zatímco ostatní obvinění, kteří mnohdy hlavně spoléhají na to, že jim vina nebude prokázána, se častokrát nenapraví i proto, že nezmění svůj postoj k páchané trestné činnosti. Zařazení se do kategorie osob, které spolupracují s orgány činnými v trestním řízení jako spolupracující obvinění, je totiž důsledkem propracované úvahy, která se pojí i s řadou dalších spekulací směřujících ke změně postoje. Nemusí tomu tak samozřejmě být vždy, jsou spolupracující obvinění, kteří se k této možnosti staví spíše oportunisticky tak, že udají spolupachatele, aby vyvázli s co nejnižším trestem, nicméně je zde určitý základ pro to, aby k proměně v postojích pachatele mohlo dojít, neboť i samotná spolupráce s orgány činnými v trestním řízení je dlouhodobou záležitostí, kdy má spolupracující obviněný možnost věci do určité míry přehodnotit i po stránce svého pohledu na ně. Obviněný totiž nikdy není povinen obviňovat sám sebe a pro skutečnost, že se stane spolupracujícím obviněným, se musí rozhodnout samostatně, policejní orgán jej k tomu nemůže nijak nutit, má pouze povinnost jej o této možnosti poučit. S tím se pak pojí skutečnost, že spolupracující obviněný má možnost tyto aspekty důkladně zvážit vzhledem k tomu, že vyšetřování mnohých závažných trestných činů spáchaných v rámci organizované skupiny se obvykle vede poměrně dlouho.⁶⁷

⁶⁷ NETT, A. Spolupracující obviněný: přínosy a rizika nové právní úpravy. Brno: Masarykova univerzita- *Dny práva*, 2010, s. 122-123.

3.2 Rizika

Spolupracující obviněný je nesporně institut, který má mnoho přínosů, nicméně v souvislosti s jeho aplikací můžeme spatřovat i řadu rizik, o kterých je třeba se rovněž zmínit. Zásadním rizikem, které odborná literatura poměrně často zmiňuje, je skutečnost, že využití institutu spolupracujícího obviněného je ve své podstatě stále jen určitým obchodem orgánů činných v trestním řízení s osobou (spolupracujícím obviněným), která se dopustila závažné trestné činnosti.⁶⁸

Zde nelze pochybovat o tom, že toto riziko je skutečně realitou, neboť orgány činné v trestním řízení vždy uzavírají určitou dohodu s osobou, která přijímá statut spolupracujícího obviněného, a mění tedy informace o trestné činnosti organizované skupiny za nižší trest pro pachatele, který se stane spolupracujícím obviněným. Ačkoliv je možné říci, že spolupracující obviněný je pro orgány činné v trestním řízení klíčovou osobou, která má řadu přínosů, nelze nikdy zapomínat na skutečnost, že se jedná také o pachatele závažné trestné činnosti. Je přitom otázkou, zda takový člověk nebude poté, co bude vykonán trest, páchat trestnou činnost znovu (jak bylo zmíněno, někteří pachatelé se právě v důsledku intenzivní spolupráce s orgány činnými v trestním řízení mohou napravit a upustit od dalšího páchání trestné činnosti, nicméně neplatí to rozhodně o všech). Navíc skutečnost, že se jedinec mnohdy opakovaně či dlouhodobě dopouští organizované a závažné trestné činnosti, obvykle nesevřídčí o jeho morálních kvalitách, což znamená, že s variantou, že dojde k nápravě, zdaleka nelze počítat. Naopak je nutné pracovat s tím, že spolupracující obviněný sice může poskytnout řadu informací, nicméně může také něco důležitého zamlčet a tím chránit například své blízké, popř. svoji další trestnou činnost apod. Mohou tak nastat situace, kdy pachatele bude vědět, že v důsledku spolupráce s orgány činnými v trestním řízení bude postižen jen mírněji a bude se například moci dříve vrátit ke svému dosavadnímu působení, a to včetně páchání trestné činnosti. Možností je zde každopádně vícero a je třeba si rizika s nimi spojená uvědomovat.

S výše uvedeným je spojena rovněž skutečnost, že mnozí pachatelé závažné a organizované trestné činnosti jsou reálně velmi nebezpeční pro společnost. Samotná skutečnost, že se jedinec rozhodne stát spolupracujícím obviněným může mít různé důvody, což pak mimo

⁶⁸ KOUDELKA, Z. Spolupracující obviněný. Bulletin advokacie, odborný právní portál [online]. Dostupné z: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/spolupracujici-obvineny>>.

jiné znamená i to, že rozhodně nemusí vést k tomu, že se tento jedinec stane pro společnost méně nebezpečným.⁶⁹

Na mnoha dalších charakteristikách jedince se totiž tím, že se rozhodl účelově spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, aby minimalizoval svůj postih, anebo proto, že to jednoduše viděl jako nevhodnější řešení, které mu v mnoha případech poradil i jeho advokát, nic nezmění. To znamená, že člověk, který se dopouštěl trestněprávně relevantního jednání, může mít i poté, co již byl postižen a jedna trestná činnost byla ukončena, tendenci opět vyhledávat „snadné způsoby obživy,“ které pro některé jedince prezentuje právě trestná činnost. Rovněž morálka takového jedince obvykle nemusí být optimální ani poté, co se stal spolupracujícím obviněným, prošel si trestním řízením a byl odsouzen, což může vést k tomu, že jeho zařazení ve společnosti nemusí být zdaleka optimální ani v případech, kdy se již trestné činnosti dopouštět nebude. Může například být nadále v kontaktu s osobami, které vedou zahálčivý život, vyznačují se mnoha sociálně patologickými jevy, sám může inklinovat k sociálně patologickým jevům, se kterými se setkává, popř. s nimiž měl již z doby, kdy se dopouštěl trestné činnosti, zkušenost (např. alkoholismus, toxikomanie). Je tedy třeba každopádně pracovat s variantou, že spolupracující obviněný by měl mít při svém opětovném začleňování do společnosti určitou podporu (např. u podmíněného trestu je možné uložit dohled probačního úředníka, nebo případně ochranné léčení), jinak hrozí, že se opětovně začne dostávat do situací, které z pohledu společnosti jsou minimálně nežádoucí, či přímo protiprávní.

Je zde také nebezpečí, že kratší trest odnětí svobody, popř. jen podmíněný trest odnětí svobody, ke kterému bude spolupracující obviněný odsouzen, nebude dostačující k tomu, aby se skutečně napravil, naučil se fungovat jiným způsobem (zde nelze opomenout fakt, že ve výkonu trestu se s pachatelem obvykle pracuje i tím, že mají k dispozici psychologa, sociálního pracovníka, terapeuta, ale mají třeba možnost si i doplnit vzdělání, které mnohým odsouzeným chybí),⁷⁰ čímž pro pachatele závažné trestné činnosti může být někdy delší trest odnětí svobody vhodnější právě proto, že má déle možnost na sobě pracovat bez toho, aby bylo do jeho resocializace zasahováno nežádoucími vlivy, s nimiž jsou mnozí pachatelé na svobodě více či méně v kontaktu (pokud např. pachatel pochází z rodiny či ze sociálního prostředí, kde je trestná činnost běžná, je pochopitelné,

⁶⁹ MICHORA, Z. Expanzivní oportunita v kontextu rekodifikace trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*. 2017 (1), s. 1.

⁷⁰ KUJEVSKÁ, L. Jak pracovat s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody? Příklad z praxe (časopis Sociální práce). *Časopis Sociální práce/Sociálna práca* [online]. Dostupné z: <<http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=988>>.

že to na něj má vliv). Delší snaha o změnu postojů ve výkonu trestu odnětí svobody tedy není u závažné a organizované trestné činnosti rozhodně bezvýznamná.

Dalším rizikem, které je s institutem spolupracujícího obviněného spojeno, je přesvědčení některých pachatelů, že pokud se již jejich trestná činnost „vymkne kontrole“ a dojde k jejich odhalení, popř. zadržení policií, institut spolupracujícího obviněného je vhodným řešením, jak dosáhnout minimálního trestu. Institut spolupracujícího obviněného může z tohoto pohledu mít někdy negativní účinek na prevenci trestné činnosti, neboť její pachatelé, či osoby, které uvažují o tom, že se pachateli trestné činnosti stanou, mohou být v situaci, kdy si jsou vědomi alternativy využití institutu spolupracujícího obviněného ve svůj prospěch, a stávají se ochotnějšími se do trestné činnosti zapojit. Vysoká trestní sazba totiž potenciální pachatele mnohdy od páchání trestné činnosti odrazuje, nicméně zde je tato možnost do určité míry prolomena právě tím, že se lze přísnému postihu vyhnout.

S tím je spojena i skutečnost, že zatímco v počátcích tohoto institutu v českém právním řádu jej bylo možné aplikovat jen na zvláště závažné zločiny, následně byla úprava novelizována tak, že se aplikuje i na zločiny, které jsou spáchány v rámci organizované zločinecké skupiny či ve spojení s ní.⁷¹ Institut spolupracujícího obviněného je tak velmi široce aplikovatelný. To může být jak rizikem, tak i výhodou, ale v kontextu výše uvedeného, že se může řada osob snadno dostat do situace, kdy jako spolupracující obvinění získají jen minimální trest, je to však spíše rizikem tohoto institutu. Menší obava z případného postihu a zásadních zásahů do života pachatele spojených např. s trestem odnětí svobody na delší dobu je tak určitým negativem, které jak z pohledu vyšetřovatele, tak z pohledu společnosti či případných obětí trestné činnosti institut spolupracujícího obviněného nese.

Nejčastěji se institutu spolupracujícího obviněného využívá v případech drogové kriminality,⁷² která se obvykle vyznačuje velmi propracovanou organizovanou strukturou a je zde velký prostor pro identifikaci organizátorů, které obvykle orgány činné v trestním řízení nemají možnost zadržet jako kurýry na letištích, či na hraničních přechodech, ani jako „dealery“ na ulicích, či v barech. V souvislosti s drogovou kriminalitou stojí za zmínku případ spolupracujícího obviněného v situaci, kdy docházelo k dovozu a prodeji pervitinu z Německa. Tento případ je specifický i tím, že se jednalo vůbec o první řízení, ve kterém byl na českém území institut

⁷¹ HEROUTOVÁ, T. Tendence rozšiřování institutu spolupracujícího obviněného – nezbytný krok či omyl zákonodárce? – Iurium. Iurium - Právní portál pro právní teorii i praxi, odborníky i veřejnost [online]. Dostupné z: <<https://www.iurium.cz/2017/12/11/spolupracujici-obvineny/>>.

⁷² BUDAYOVÁ, Lucie. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení. Bulletin advokacie, odborný právnícký [online]. Dostupné z: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-vyuzivani-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-a-navrhy-k-jejimu-zvyseni>>.

spolupracujícího obviněného aplikován. Zde bylo podobně jako u většiny případů organizované trestné činnosti od počátku větší množství obviněných, přičemž jeden z nich se rozhodl doznat k trestné činnosti, poskytnout pomoc a důležité informace vyšetřovatelům a později je prezentovat i před soudem, což mělo za důsledek fakt, že byl označen za spolupracujícího obviněného a z původně hrozících 10-18 let odnětí svobody mu nakonec byl v lednu roku 2012 uložen pouze pětiletý trest, tedy trest významně pod dolní hranicí trestní sazby.⁷³ Tento případ jednoznačně dokazuje, že obava z nízkého postihu pro pachatele závažné trestné činnosti a skutečnost, že vysoká trestní sazba v těchto případech nemusí potenciální pachatele od trestné činnosti odrazovat, není jen myšlenkou teoretika, ale může být skutečně praktickým problémem.

V souvislosti s praktickou aplikací institutu spolupracujícího obviněného je možné poukázat na možnost, že určitým oblastem kriminality může být věnována větší pozornost s ohledem na charakter konkrétní trestné činnosti. Je sice pravdou, že výjimečně došlo k případům, kdy byl institut spolupracujícího obviněného využit v korupčních kauzách (např. výše zmíněná spolupracující obviněná Salačová), nicméně stále to není v českém prostředí rozhodně běžné. Realita je totiž taková, že v těchto kauzách je vždy pachatelem jak ten, kdo úplatek nabídl či poskytl, tak ten, kdo jej přijal či žádal. Obvykle tak obě strany spoléhají spíše na to, že pokud budou mlčet, nebude jim trestná činnost prokázána, což je mnohdy výhodnější, neboť v takovém případě musí být pachatel osvobozen (např. pro nedostatek důkazů), zatímco jako spolupracující obviněný by obvykle alespoň určitým způsobem postížen byl.

Na výše uvedeném pojednání je tak možné poukázat na skutečnost, že nevýhodou spolupracujícího obviněného jako institutu trestního práva je fakt, že na něj rozhodně nelze spoléhat jako na způsob, který je obecně vhodným řešením při vyšetřování trestné činnosti. Další zápor představuje možnost, že vyšetřovatelé mohou v situaci, kdy vědí, že je institut na některé oblasti trestné činnosti vhodný, zatímco jinde se tolik nevyužívá, věnovat větší pozornost těm oblastem, kde jej lze snadno využít, aby měli „výsledky“, tj. podařilo se jim odhalit větší množství trestných činů a pachatelů. To však může vést k tomu, že jiné kriminalitě bude s ohledem na kapacity vyšetřovatelů věnována menší pozornost a její odhalení tak bude méně časté. Toto je určitým limitem institutu spolupracujícího obviněného, který je zkrátka pro některé typy kauz vhodnější než pro jiné, nelze jej tudíž chápat jako univerzální nástroj, jehož prostřednictvím lze odhalovat zločiny a zvláště závažné zločiny páchané ze strany organizovaných skupin obecně.

⁷³ VACULÍK, R. Spolupracující obviněný: Pomohl už usvědčit zloděje i obří krácení daní. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/spolupracujici-obvineny-pomohl-uz-usvedcit-zlodeje-i-obri-kraceni-dani-160511>>.

Určitým rizikem je pak samozřejmě i skutečnost, že o status spolupracujícího obviněného může žádat i člověk, který má reálně jiné úmysly, a to například odvést pozornost vyšetřovatelů od některých pachatelů. Takový jedinec tak může prezentovat při výsleších hrubě zkreslené skutečnosti, které mohou vyšetřování spíše brzdit. Policejní orgány sice musí vždy (tedy i v případě, že je zde někdo, kdo usiluje o status spolupracujícího obviněného a poskytuje jim mnohé informace) pracovat s více vyšetřovacími verzemi, nicméně zdržení v důsledku poskytnutí nesprávných informací samozřejmě nastat může, protože vyšetřovatelé mohou být svedeni na nesprávnou cestu. K riziku účelovosti výpovědi spolupracujícího obviněného a kvalitě takového důkazu se Nejvyšší soud vyjádřil následovně: „Nejvyšší soud předně konstatuje, že v tomto institutu je třeba hledat účinné nástroje boje proti závažné organizované kriminalitě a je nutno ho považovat za legitimní důkazní prostředek. Zároveň je však možno z judikatury Evropského soudu pro lidská práva dovodit, že podmínkou pro použití výpovědi spolupracujícího obviněného jako důkazu, je mj. pečlivé hodnocení této výpovědi, včetně její motivace. Je vždy potřeba zvážit nejednoznačnou povahu takových výpovědí a dbát na zvýšené riziko její účelovosti. Je zřejmé, že takový důkaz především nesmí stát osamoceně a je třeba ho hodnotit kriticky.“⁷⁴

Jak je zřejmé, rizik institutu spolupracujícího obviněného existuje celá řada. Mnohá z nich patrně nebyla v této práci zmíněna. Zde je však nutné dodat, že i před uvedená rizika, negativa a nedostatky je stále vhodnější jej v právním řádu spíše mít než nemít. Využití institutu nemusí být časté, ale je dobré, že zde tato možnost existuje.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, 7 Tdo 1315/2012-57.

4 Srovnání se zahraniční právní úpravou

Po nalezení základních legislativních definičních znaků institutu spolupracujícího obviněného (a korunního svědka) a po analýze vývoje i současného stavu právní úpravy institutu spolupracujícího obviněného lze přistoupit rovněž i ke stručné komparaci a interpretaci zahraniční právní úpravy jiných forem spolupracujícího obviněného. V následující kapitole se komparativní analýza konkrétně orientuje jak na Slovensko, tedy zástupce evropské, kontinentální právní úpravy, tak i na Spojené státy americké a Velkou Británii coby zástupce spadající pod angloamerickou právní úpravu. Slovenská právní úprava spolupracujícího obviněného zde pak byla zvolena záměrně proto, že s ohledem na společnou historii je Slovensko pro Českou republiku právně nejbližším státem. Naproti tomu Spojené státy americké jsou podrobeny analýze a následné komparaci z toho důvodu, že společně s Itálií využívají institut korunního svědka nejdéle, a navíc tento není svázán s kontinentálními právními úpravami. Závěrem kapitoly je nabídnuta rovněž i právní úprava institutu korunního svědka v právním řádu Velké Británie.

4.1 Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného na území jiných zemí

Spolupracující obviněný zdaleka nepředstavuje nijak neznámý institut. V řadě zahraničních trestněprávních předpisů je již v nějaké podobě obsažen, a i když je považován za prostředek mimořádný, je zcela legitimní v rámci potírání závažné kriminality. Inspiračním zdrojem evropské kontinentální právní úpravy se stal anglosaský právní systém, pro který je typický princip oportunity trestního stíhání, „*jenž svěřuje státnímu zástupci do rukou významný korektiv – naplnění požadavku veřejného zájmu na stíhání, a tím i možnost vyhnout se riziku neunesení důkazního břemene v řízení před soudem*“.⁷⁵ Obdoba institutu spolupracujícího obviněného je zde dlouhodobě uplatňována nejen ve formě dohody o imunitě před obžalobou, ale i v rámci dohody o vině a trestu.⁷⁶

Na konci minulého století byl zavedením institutu spolupracujícího obviněného či korunního svědka jednotlivým státům nabídnut poměrně účinný způsob, v rámci kterého získaly možnost reagovat na rozmach organizovaného zločinu. Původním zájmem však bylo vyřešit především otázku boje s terorismem. Boj s korupcí a organizovaným zločinem se do hledáčku zájmu dostal až posléze. Byť se instituty korunního svědka a spolupracujícího obviněného

⁷⁵ FENYK, J. Úvaha o charakteru důkazního břemene v trestním řízení. KALVODOVÁ, Věra (ed.). *Rekodifikace českého trestního práva procesního: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 21. listopadu 2000 na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 71–80.

⁷⁶ KOUDELKA, Z. Spolupracující obviněný. *Právo a bezpečnost*. 2018, č. 1, s. 33.

sporadicky objevovaly v právních řádech zemí založených na kontinentálním právním systému již v průběhu 19. století (především na území dnešního Německa), diskutovat se o nich ve skutečnosti začalo až v průběhu 70. let minulého století, a to v přímé souvislosti s potíráním terorismu a organizované kriminality.

V prvopočátcích se institut spolupracujícího obviněného uplatňoval spíše extenzivním výkladem některých starších institutů, jmenovitě například účinné lítosti aj.⁷⁷ K samostatné právní úpravě docházelo až v průběhu 80. a 90. let, a to buď novelizací trestních předpisů, případně vydáváním speciálních zákonů, jako se to událo v Itálii či v Polsku.⁷⁸

K evropským zemím, jež institut spolupracujícího obviněného (korunního svědka) včlenily do svých právních úprav mezi prvními, náleží Spolková republika Německo (r. 1989), již o pár let později následovala Itálie (r. 1991), dále Maďarsko (r. 1994), Polsko (r. 1997) či Slovensko (r. 2003).

V rámci jednotlivých států se ovšem různí i termíny, jimiž je sledovaný institut pojmenováván. Odlišné názvosloví je však v tomto případě spíše stylistickou záležitostí.⁷⁹ Kupříkladu v Itálii, která je celosvětově považována za kolébkou organizovaného zločinu, jenž přerostl do všech společenských sfér, se k označení korunního svědka běžně užívá italské pojmenování pro kajícího – *Pentito* (v plurálu *Pentiti*). Správný právní název pro korunního svědka však zní *collaborati di giustizia* (zkráceně jen *collaboratore*), tedy spolupráce s justicí. Historicky prvním „pentitem“ byl Tommaso Buscetta, jenž se stal klíčovým svědkem v prvním velkém procesu s italskou mafií v roce 1986. Ve Velké Británii a v Severním Irsku se vžily termíny *accomplice witness* (spolupracující svědek), případně *supergrass*, „tedy bonzák, ve výkladových anglických slovnících vysvětlený jako vězeňský donašeč z řady kriminálníků“.⁸⁰ Spojené státy americké zase hovoří o „vyjednávání“ s korunním svědkem a o uzavření tzv. dohod (angl. *deals*). Jednat se však může rovněž o příslib beztrestnosti ve formě *immunity grant*, případně *use-immunity*.⁸¹ České označení pro korunního svědka pak má původ v anglickém termínu – *king's evidence*, popřípadě *queen's evidence* (tj. důkaz, jímž je podpořena obžaloba státem, tedy Korunou). Některá

⁷⁷ POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 244.

⁷⁸ MUSIL, J. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*. 2013, č. 4, s. 21–24.

⁷⁹ ZÁHORA, J. Korunný svedok. *Trestněprávní prostředky boje proti kriminalitě: (aktuální problémy): sborník příspěvků z mezinárodního semináře, který se konal ve dnech 29.–31.3.2006 v Solenici*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006, s. 247–257.

⁸⁰ POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 243.

⁸¹ VOLOKH, Hanah M. Congressional Immunity Grants and Separation of Powers: Legislative Vetoes of Federal Prosecutions. *Georgetown Law Journal*. 2007, č. 95, s. 2017.

další označení pro předmětný institut jsou následující – polsky *koronny świadek*, chorvatsky *krunski svjedok*, německy *kronzeuge* atd.

4.2 Slovensko

I když mají procesní instituty založené na principu korunního svědka a sloužící jako nástroj boje proti korupci a organizovanému zločinu svůj původ v angloamerickém systému práva, s ohledem na kulturní a geografickou blízkost a zejména na blízkost právního prostředí nelze opomenout rovněž i srovnání předmětné úpravy na území Slovenské republiky.

Na Slovenskou republiku se stejně jako i na Českou republiku vztahuje doporučení plynoucí z dokumentů Rady Evropy, jmenovitě *Doporučení Rec(2005)9 Výboru ministrů členských států o ochraně svědků a osob spolupracujících s justicí* (angl. *Recommendation Rec(2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice*), přijaté 20. 4. 2005 na 924. setkání Výboru ministrů Rady Evropy, na základě něhož by měl být sledovaný institut zakotven do právních systémů všech členských zemí.⁸²

Také Slovenská republika se obdobně jako řada dalších států rozhodla do svého právního řádu zavést institut korunního svědka, jenž měl být nápomocen k efektivnímu a zákonnému postihu organizované kriminality. Podstata sledovaného institutu pak již konkrétně spočívá ve formální dohodě mezi pachatelem závažného trestného činu (uvedeného v trestním řádu) a státem zastoupeným prokurátorem neboli veřejným žalobcem, podle níž za poskytnutí důkazně relevantních informací, které následně umožní usvědčení spolupachatelů – a tím pádem i posílí důkazní pozici obžaloby, bude spolupracujícímu obviněnému poskytnuta výhoda beztrestnosti, případně jiná výhoda, na kterou by v opačném případě neměl nárok.⁸³

Tato legislativní změna tak odvětví slovenského trestního práva fakticky obohatila o další významný prvek, a sice o procesní zásadu oportunity (příležitosti) – coby protiklad zásady

⁸² European Committee on Crime Problems (CDPC) – b. Recommendation Rec(2005)9 on the protection of witnesses and collaborators of justice – Explanatory Memorandum [924 meeting] [online]. Council of Europe. Dostupné z: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805b0cf7>.

⁸³ IVOR, J; ZÁHORA, J. Nové trestné kodexy na Slovensku. *Kriminalistika*. 2005, roč. 38, č. 4, s. 322.

legality,⁸⁴⁸⁵ kdy prokurátor určitou osobu trestně stíhat nemusí, ale může.⁸⁶⁸⁷ Zásada oportunity tím pádem zabraňuje slepé, mechanické a tudíž i nespravedlivé aplikaci zásady legality, jejíž striktní uplatňování v mnoha případech nemusí vést k dosažení účelu trestního řízení.

V podmínkách Slovenské republiky je však pojem „korunní svědek“, respektive osoba, jež se „*spolupodílí na páchání trestné činnosti, avšak na základě vlastního dobrovolného rozhodnutí poskytla orgánům činným v trestním řízení svou spolupráci*“,⁸⁸ užíván pouze coby pracovní název institutu, jenž byl zákonodárcem zapracován do příslušných ustanovení zákona č. 141/1961 Z. z., o trestnom konaní súdnom (dále jen „trestný poriadok“), jako „spolupracujúca osoba“, respektive „spolupracujúci obvinený“ či „spolupracujúci páchatel“⁸⁹, „*čož se jako označení tohoto trestně-právního institutu zdá být s ohledem na historický vývoj země, berouce do úvahy i stylistická hlediska slovenského jazyka, vhodnější*“.⁹⁰ Zároveň s tím daný pojem lépe vystihuje jeho skutečný obsah.

Institut podmínečného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného byl do slovenského právního řádu zaveden již v roce 2003, a to novelou č. 457/2003 Z. z., s účinností od 1. 12. 2003, kterou se měnil a doplnil tehdy platný a účinný trestný poriadok.⁹¹

Uvedená novela trestného poriadku zakotvila do slovenského právního řádu nové instituty v podobě dočasného odložení vznesení obvinění podle § 162a trestného poriadku, fakultativního zastavení trestního stíhání z osobního důvodu podle §172 odst. 3 trestného poriadku a fakultativního přerušení trestního stíhání podle §173 odst. 2 trestného poriadku.⁹²⁹³

Podle § 162a trestného poriadku, účinného k výše uvedenému období, bylo možné v případech, kdy by vznesení obvinění znamenalo podstatné snížení možnosti objasnění korupce, trestného činu založení, zosnování a podporování zločinecké a teroristické skupiny (§ 185a zákona

⁸⁴ Zásada legality je jednou ze základních zásad trestního řízení, která je explicitně vyjádřena rovněž v samotném trestném poriadku (§ 2 odst. 5 trestného poriadku).

⁸⁵ Vymezení těchto zásad je zpravidla spojováno s rozdělením jejich působnosti na státy evropského kontinentu /= zásada legality/ a dále na země s angloamerickým právním systémem (angloamerické právo – common law) /= zásada oportunity/ (KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 94).

⁸⁶ MINÁRIK, Š. *Trestný poriadok: stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 32.

⁸⁷ Podstata oportunity mj. spočívá v tom, že prokurátor – ovládán zásadou oportunity – nemusí (obvykle s přihlédnutím k hlediskům veřejného zájmu) iniciovat trestní stíhání a podat obžalobu na obviněného ani v případě, že existuje dostatečné množství důkazů o jeho vině.

⁸⁸ STRÝČKOVÁ, S. Odklony v trestnom konaní. KURUC, P. *Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teorie a praxe*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 426.

⁸⁹ POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 245.

⁹⁰ POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 243.

⁹¹ GAJDIČIAR, V. *Zákonnosť dokazovania pri aplikácii inštitútu spolupracujúceho obviněného*. *Dny práva 2012 – Days of Law 2012, the conference proceedings*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1408.

⁹² POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 245.

⁹³ Tato ustanovení jsou citována z dnes již neúčinného zák. 141/1967 Z. z. ve znění do 31. 12. 2005, kdy došlo k rekonstrukci slovenského trestního řádu.

č. 140/1961 Zb., dále jen „trestný zákon“) anebo obzvlášť závažného úmyslného trestného činu (§ 41 odst. 2 trestného zákona) spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou nebo zjištění pachatele tohoto trestného činu, vůči osobě, jež se významnou měrou podílela na objasnění některého z uvedených trestných činů nebo na zjištění pachatele těchto činů, dočasně odložit vznesení obvinění. I když o dočasném odložení vznesení obvinění rozhodoval vyšetřovatel, platnost tohoto procesního kroku byla přímo podmíněna souhlasem prokurátora neboli veřejného žalobce.

Instituty tvořící obsah pojmu „spolupracující osoba“ převzal v částečně pozměněné podobě i rekonstruovaný trestný poriadok, neboť upravil dočasné odložení vznesení obvinění (§ 205), zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného (§ 215 odst. 3), podmíněčné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného (§ 218) a přerušování trestního stíhání proti spolupracujícímu obviněnému (§ 228 odst. 3).⁹⁴⁹⁵⁹⁶

Podmíněčné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného je v tomto případě podmíněno třemi zákonnými podmínkami (jednou negativní a dvěma pozitivními), přičemž všechny musejí být splněny kumulativně. První podmínka vyžaduje, aby se obviněný významnou měrou podílel na objasnění korupce, trestného činu založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny, trestného činu založení, zosnování a podporování teroristické skupiny anebo spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou anebo teroristickou skupinou, anebo na zajištění či usvědčení pachatele trestného činu. Druhá podmínka stanovuje, že zájem společnosti na objasnění takového trestného činu převyšuje zájem na trestním stíhání obviněného za takový trestný čin nebo pro jiný trestný čin. V souladu s třetí podmínkou pak nesmí být obviněný zároveň organizátorem, návodcem anebo objednatel trestného činu, na jehož objasnění se podílel.⁹⁷

Podstata sledovaného institutu je tak obdobná české právní úpravě. Spolupracujícím obviněným se totiž v případě obou zemí může stát osoba, jež se významnou mírou podílela na objasnění vybraných trestných činů.⁹⁸ Na rozdíl od českého však slovenský zákonodárce v úpravě spolupracujícího obviněného zvolil odlišnou legislativní konstrukci a vydal se procesní cestou, když označení obviněného za spolupracujícího mělo vliv zejména na průběh trestního řízení a

⁹⁴ V § 228 trestného poriadku je rovněž stanovena zkušební doba (v délce trvání od dvou do deseti let), po kterou je obviněný povinen spolupracovat na objasnění uvedených trestných činů.

⁹⁵ ŽILINKA, M. Spolupracující osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 5, s. 622.

⁹⁶ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014, s. 126.

⁹⁷ Slovensko. *Slovenský trestní řád*. Překlad Artlingua. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006.

⁹⁸ Podle § 218 odst. 1 slovenského trestného poriadku se jedná o „[...] objasnění korupce, trestního činu založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny, trestného činu založení, zosnování a podporování teroristické skupiny anebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou anebo teroristickou skupinou“.

nikoli výhradně na možnosti ukládání trestu.⁹⁹ Ve výsledku tak tato úprava nevykazuje ambice jakkoli zasahovat, případně jiným způsobem modifikovat obecná pravidla ukládání sankcí, které vycházejí z hmotněprávní části trestního práva.

Rekodifikace trestného poriadku v předmětných ustanoveních podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného tak podmínila uplatnění tohoto odklonu v trestním řízení zájmu společnosti na objasňování té nejzávažnější kriminality, v řízení o zvláště závažných zločinech, přičemž uvedený zájem společnosti převáží nad zájmem na dalším trestním stíhání obviněného.¹⁰⁰

Aplikace institutu podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného je omezená jak věcně, tj. co do rozsahu trestných činů, tak i osobou pachatele.

4.3 USA

Spojené státy americké byly do tohoto přeshraničního srovnání zařazeny ze zcela zjevných důvodů. S využíváním korunního svědka v podobě, v níž jej chápeme dnes, totiž mají nejdelší a nejbohatší zkušenosti. Zrod institutu korunního svědka (angl. *accomplice witness*), tedy spolupachatele, s nímž prokurátor uzavře dohodu, že upustí od jeho stíhání nebo pro něj bude požadovat mírnější trest, pakliže složí usvědčující výpověď proti svým spolupachatelům, totiž spolu s ochranou svědků spadá již do období 60. a 70. let minulého století. A stejně jako v Itálii, tak i ve Spojených státech je korunní svědek využíván v boji proti mafii. Historicky prvním (a všeobecně nejznámějším) korunním svědkem byl Joseph Valachi, původně pouliční zloděj z genovské rodiny, jenž se formálně stal členem mafie na konci 30. let minulého století.¹⁰¹ V říjnu roku 1963 pak jako první porušil sicilský zákon omerty (mlčení), jehož porušení se všude na světě v podobných organizacích trestá smrtí. Federálním vyšetřovatelům odhalil, jak dokonale a bezporuchově funguje sicilsko-newyorská mafie. Po jeho svědectví před kongresovým výborem ten následně uznal existenci mafie.¹⁰²

Na základě státního nebo federálního zákona je dnes možné svědkovi za jeho svědectví přiznat imunitu (angl. *immunity from prosecution*), jež slouží k tomu, aby mohla být od svědka

⁹⁹ V případě, že by byly pod pojem korunní svědek subsumovány tři klíčové instituty procesního práva, tj. dočasné přerušování, odložení a zastavení trestního stíhání, a následně pod pojem spolupracující obviněný pak hmotněprávní instituty, tj. upuštění od potrestání a mimořádné snížení trestu odnětí svobody, lze slovenskou právní úpravu přirovnat spíše k definici institutu korunního svědka.

¹⁰⁰ STRÝČKOVÁ, S. Odklony v trestnom konaní. KURUC, P. *Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teorie a praxe*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 426.

¹⁰¹ HENDLEY, N. *The Mafia: A Guide to an American Subculture: A guide to an American Subculture*. Santa Barbara, CA: Greenwood, 2013, s. 157.

¹⁰² BRADLEY, M. *The secret societies handbook*. New York: Barnes & Noble Books, 2004, s. 87.

získána výpověď, v níž by uvedl skutečnosti svědčící proti jeho osobě a zároveň tento svědek nemusel mít obavy, že na základě daných skutečností bude stíhán. V první fázi ovšem musí v rámci institutu dohodovacího řízení (angl. *plea bargaining*), jehož podstatou je „jednání o vině mezi veřejným žalobcem a obviněným, který je zastoupený svým advokátem“, ¹⁰³ uzavřít dohodu s prokurátorem (angl. *prosecutor* – odpovídá českému státnímu zástupci, někdy také žalobce).

V právní úpravě Spojených států přesněji existují tři různé postupy, které však sledují společný cíl, a sice motivovat svědky, aby poskytli potřebné informace nebo podali svědeckou výpověď. V jistém ohledu tak lze tuto právní úpravu připodobnit k britské právní úpravě. První postup se označuje jako tzv. *use immunity* (případně též *derivative-use immunity* – účelová imunita) ¹⁰⁴ neboli záruka, že ani poskytnuté informace (tedy vlastní výpověď svědka), ani důkazy odvozené ze svědkovi výpovědi nebudou použity proti svědkovi v žádném trestním řízení. V případě, že jsou k dispozici další důkazy, které se však netýkají poskytnuté výpovědi, případně lze prokázat, že důkazy by byly získány i v případě, že by svědek svou výpověď neposkytl, je možné ho poté obžalovat.

Dalším postupem jsou tzv. *non-prosecution agreements* neboli dohody o imunitě, které uzavírá státní zástupce se svědkem. Jejich předmětem je dohoda o tom, že státní zástupce ne zahájí trestní stíhání svědka pro vymezené trestné činy, a to výměnou za jeho spolupráci při objasňování trestné činnosti dalších osob. Je na státním zástupci, aby pečlivě zvážil důležitost a potřebnost informací, jež může svědek poskytnout. Zároveň s tím je nutné zvážit závažnost jeho zavinění ve srovnání se závažností trestné činnosti, která by mohla být díky jeho výpovědi objasněna. V případě těchto dohod se tak uplatňuje pravidlo o podpůrném (subsidiárním) použití. Státní zástupce se zpravidla snaží přimět svědka ke spolupráci prostřednictvím *use immunity*. K uplatnění dohod *non-prosecution agreements* dochází až ve chvíli, když se spolupráci tohoto typu nepodařilo zrealizovat. V rámci dohody o imunitě je rovněž nutné zdůraznit, že se vztahuje pouze na úzce vymezený okruh trestné činnosti, spáchané danou osobou, na niž se vztahuje jurisdikce státního zástupce v daném okrese. Státní zástupci se sice k dohodě mohou také připojit, ale samotná dohoda je k tomu nezavazuje.

Závěrečným typem úpravy korunního svědka je již výše zmíněné *plea bargaining* – dohodovací řízení ¹⁰⁵, tedy dohoda o vině a trestu (přesněji o nižším trestu výměnou za spolupráci

¹⁰³ RŮŽIČKA, M.; PŮRY, F.; ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 47.

¹⁰⁴ FIELD, Sue R. The Scope of the Federal Witness Immunity Act in the Context of a Civil Proceeding Involving Private Plaintiffs. In *Re Corrugated Container Antitrust Litigation, Appeal of Conboy*. *DePaul Law Review*. 1982, roč. 31, č. 2, s. 453.

¹⁰⁵ Ve svém právním řádu má dohodovací řízení zakotveno rovněž i zde analyzované Slovensko.

svědka). Ve srovnání například s českou a slovenskou právní úpravou dohody o vině a trestu je však ve Spojených státech tento institut výrazně odlišný. Ačkoli chybí přesné statistiky, odhaduje se, že zhruba 90-95 % trestních případů, a to jak federálních, tak i státních, je vyřešeno právě dohodou o vině a trestu.¹⁰⁶ Institut je upraven v pravidle č. 11 písm. e) bod (1) federálního trestního řádu.

V rámci *plea bargaining* může státní zástupce uzavřít se svědkem dva hlavní typy dohod. Ta první se označuje slovním spojením *sentence agreement* (též *sentence bargain*). Výměnou za spolupráci svědka státní zástupce doporučí soudci, aby svědkovi nebyl uložen maximální možný trest za trestné činy. Podmínkou však je přiznání svědka ke spáchání trestného činu, pro který již bylo vzneseno obvinění. Tento typ *plea bargaining* se využívá především u závažnějších trestných činů, kdy prokurátor odmítá odstoupit z některých obvinění, ale zároveň je ochotný uzavřít dohodu o nižším trestu než maximálním.¹⁰⁷ Druhá dohoda se označuje jako *charge agreement* (též *charge bargain*), jejíž podstata spočívá v tom, že se státní zástupce dohodne s podezřelým na obvinění ze spáchání méně závažného trestného činu, popřípadě pouze několika skutků, jež byly v rámci vyšetřování prokázány. V případě kombinace obou dohod se hovoří o tzv. *mixed agreement*.

4.4 Velká Británie

Ve Velké Británii, tedy v zemi anglosaské právní tradice *common law*, se ve srovnání s ostatními evropskými státy právní úprava institutu *immunity from prosecution* výrazně liší. Dosavadní soudní praxe v případech, kdy obžalovaný spolupracuje se státním zástupcem, přičemž přispěje k objasnění jakékoli trestné činnosti, je kodifikována v Zákoně o závažném organizovaném zločinu a policii (angl. *Serious Organised Crime & Police Act*, dále jen „SOCPA“) z roku 2005.

Podle § 71 SOCPA může být imunita před obžalobou poskytnuta v případě, kdy se prokurátor domnívá, že je to vhodné k vyšetření a stíhání trestného činu. Pokud se tak stane, může být spolupracující osobě poskytnuta procesní imunita – *immunity notice*, přičemž ta jmenované osobě zajistí nestíhatelnost za trestné činy popsané v SOCPA. Trestní řízení pak proti této osobě nesmí být zahájeno ani na území Anglie, Walesu či Severního Irska. V případě, že spolupracující osoba stanovené podmínky poruší, imunitu pozbývá. Platí zde rovněž pravidlo, že imunita může

¹⁰⁶ Bureau of Justice Assistance. U.S. Department of Justice. *Plea and Charge Bargaining*. [online]. Dostupné z: <<https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/PleaBargainingResearchSummary.pdf>>.

¹⁰⁷ VRÁBLOVÁ, M. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 7, s. 192.

být poskytnuta výlučně ve vztahu k již spáchanému trestnému činu, nikoli však pro budoucí obvinění.

Americkou obdobou *use immunity* je v případě britské právní úpravy *restricted use undertaking* (volně přeloženo jako dohoda o omezení použitelnosti důkazů), a to podle § 72 SOCPA, tedy jedná se o formální příslib státního zástupce nepoužít vymezené důkazy v neprospěch osoby, jež je poskytla. V podstatě se jedná o uzavření formální dohody, kdy je spolupracujícímu svědkovi za poskytnutí informací za účelem vyšetřování a stíhání trestného činu odměnou nepoužitelnost informací, jež vyplývají z takového jeho svědectví v jakémkoli trestním řízení (tj. v Anglii, Walesu i Severním Irsku) proti jeho osobě. Trestní stíhání však není vyloučeno v případě, kdy vyjdou najevo důkazy proti tomuto svědkovi z jiných zdrojů.

§ 73 SOCPA se pak vztahuje na případy, kdy nedošlo k dohodě o imunitě podle článku 71, přičemž obžalovaný je odsouzen na základě svého doznání. V případě, že se tedy spolupracující osoba dozná a spolupracovala, nebo souhlasí s tím, že bude spolupracovat, je jí možné uložit nižší trest (angl. *witness assistance agreement*). Tento fakt však soud musí vždy vyhlásit ve veřejném zasedání, a to včetně informace, jaký trest by byl uložen, pokud by ke spolupráci ve skutečnosti nedošlo. Při ukládání trestu soud vždy přihlédně jak k rozsahu, tak i k povaze poskytnuté spolupráce. Tento institut se také nejvíce podobá účinné právní úpravě České republiky. Zajímavostí dále je, že v případě neplnění podmínek dohody může soud vrátit trest na úroveň, která měla být obviněnému uložena nebýt dohody, a naopak v případě spolupráce nad očekávání lze trest ještě dále snížit.

V situaci, kdy je důvěryhodnost svědka oslabena, je označován jako tzv. *accomplice witness* (svědek-spolupachatel). V takovém případě pak anglické právo vyžaduje podpůrné důkazy, které by svědkovu výpověď nejen podpořily, ale i potvrdily (angl. *corroboration*). Povinnost svědka svou výpověď podpořit a doložit dalšími nezávislými důkazy pak může vyplývat jak ze zákona, tak se případně může jednat rovněž i o výsledek aplikace soudcovské diskrece.

Některá další specifika postupu v jednotlivých zemích se následně liší napříč interními směrnicemi pro státní zástupce a vyplývají rovněž i z judikatury soudů. Pro ilustraci, odvolací soud v Severním Irsku například vyslovil nepřipustnost poskytnutí finančních prostředků coby motivace obviněného ke spolupráci.¹⁰⁸

¹⁰⁸ CAMPBELL, L. Organized Crime and Nationality Security: A Dubious Connection? *New Criminal Law Review*. 2014, roč. 17, č. 2, s. 222.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo podání uceleného, nikoliv však vyčerpávajícího, pohledu na institut spolupracujícího obviněného, a to včetně popisu procesu jeho přijímání do tuzemského právního řádu, srovnání tohoto institutu s institutem korunního svědka a instituty českého trestního práva obdobnými (dohoda o vině a trestu, narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání), rozebrání účinné právní úpravy procesněprávní a hmotněprávní a poukázání na některé její nedostatky, zamyšlení se nad nejvýraznějšími pozitivy a negativy v souvislosti s využíváním předmětného institutu v praxi a v poslední řadě uvedení několika vybraných právních úprav institutu spolupracujícího obviněného, respektive institutu obdobného, v zahraničních právních rádech.

Institut spolupracujícího obviněného byl do českého právního řádu zaveden po dlouholetých debatách a řadě neúspěšných návrhů jako nástroj boje proti organizovanému zločinu. Ačkoliv má tento institut své kořeny v angloamerickém právním systému, Česká republika postupovala po vzoru řady evropských států, kde se institut spolupracujícího obviněného, popř. korunního svědka, začínal objevovat přibližně od 90. let 20. století, tedy v době, kdy jednotlivé státy i mezinárodní společenství začala více obracet svou pozornost k hrozbě organizované kriminality.

Začlenění spolupracujícího obviněného do tuzemského právního řádu lze hodnotit jako pozitivní krok českého zákonodárce, a to zejména vzhledem k účelu, který má naplňovat. Organizovaný zločin totiž představuje významnou hrozbu pro řádné fungování společnosti i státního aparátu a pro orgány činné v trestním řízení je velmi těžké organizované zločinecké skupiny odhalovat a rozvracet jejich činnost vzhledem k jejich často vysoce sofistikované vnitřní struktuře.

Momentálně účinná právní úprava tohoto právního nástroje však není bez vad a bylo by určitě vhodné, aby se český zákonodárce institutem spolupracujícího obviněného i do budoucna zabýval tak, aby mohl co nejlépe naplňovat svou funkci v boji proti závažné trestné činnosti. Zde bych konkrétně opět zmínil § 178 odst. 3 trestního řádu, který hovoří o ztrátě statusu spolupracujícího obviněného při nedodržení požadovaných povinností. Absence formální úpravy této situací vede ke značné míře nejistoty pro obviněné, kteří by měli zájem usilovat o označení za spolupracující, což má za následek oslabení funkce institutu. Přikláněl bych se tak k tomu, aby o ztrátě statusu formálně rozhodoval státní zástupce a obviněný měl možnost se proti tomuto rozhodnutí odvolat k soudu. Co se týče zlepšení pozice spolupracujícího obviněného v účinné právní úpravě, nelze pomlčet o současné absenci ustanovení o ochraně osob spolupracujícímu

obviněnému blízkých. Rozhodně považuji za žádoucí, aby byl minimálně výslovně rozšířen dopad zákona o zvláštní ochraně svědka také na spolupracujícího obviněného, protože ve sféře organizovaných zločineckých skupin nepředstavuje msta na osobách blízkých nijak překvapivou reakci na rozhodnutí obviněného spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Bez této právní úpravy bude obviněný často výrazně demotivován ke spolupráci.

Ve třetí kapitole této práce je zmíněna řada přínosů i rizik spojených s aplikací institutu spolupracujícího obviněného a při pohledu na ně, ve spojení s řadou morálních otázek, je patrné, proč spolupracující obviněný představuje do jisté míry polarizující téma. Nicméně přes veškerá nebezpečí, která jsou s přiznáváním statusu spolupracujícího obviněného spojena, se přikláním k tomu, že se jedná o institut vhodný, ne-li přímo potřebný, pro co možná nejefektivnější boj s organizovanou kriminalitou.

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

- BOUDA, Zbyněk. Účinná lítost, spolupracující obviněný, program shovívavosti–obdobné instituty na cestě k efektivnějšímu právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, 17.3: 218-224. ISSN 1210-9126.
- BRADLEY, Michael. *The secret societies handbook*. New York: Barnes & Noble Books, 2004. 144 s. ISBN 978-0760762769.
- BUDKA, Ivan. Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu). *Trestněprávní revue*. 2018, (11-12). ISSN 1213-5313.
- CAMPBELL, Liz. Organized Crime and Nationality Security: A Dubious Connection? *New Criminal Law Review*. 2014, roč. 17, č. 2, s. 220–251. ISSN 1933-4192.
- Dny práva – 2011 – Days of Law, Korupce: trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Brno: Masarykova univerzita, 2012, ISBN 978-80-210-5916-0.
- DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.
- DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.
- FENYK, Jaroslav. Úvaha o charakteru důkazního břemene v trestním řízení. KALVODOVÁ, Věra (ed.). *Rekodifikace českého trestního práva procesního: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 21. listopadu 2000 na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 71–80. ISSN 80-210-2613-8.
- FIELD, Sue Randi. The Scope of the Federal Witness Immunity Act in the Context of a Civil Proceeding Involving Private Plaintiffs: In Re Corrugated Container Antitrust Litigation, Appeal of Conboy. *DePaul Law Review*. 1982, roč. 31, č. 2, s. 449–470. ISSN 0011–7188.
- GAJDIČIAR, Vladimír. Zákonnosť dokazovania pri aplikácii inštitútu spolupracujúceho obvineného. In *Dny práva 2012 – Days of Law 2012, the conference proceedings*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1399–1423. ISBN 978-80-210-6319-8.

- HENDLEY, Nate. *The Mafia: A Guide to an American Subculture: A guide to an American Subculture*. Santa Barbara, CA: Greenwood, 2013. 201 s. ISBN 978-1-4408-0360-0.
- IVOR, Jaroslav; ZÁHORA, Jozef. Nové trestné kodexy na Slovensku. *Kriminalistika*. 2005, roč. 38, č. 4, s. 313–325. ISSN 1210-9150.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní - minulost a budoucnost. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-185-4.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. Praha: Leges, 2016. Glosátor. ISBN 978-80-7502-106-9.
- JIROVSKÝ, Václav. Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství. Praha: Grada, 2007. ISBN 9788024715612.
- KARABEC, Zdeněk. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě: (použití agenta)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-099-1.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
- KOTÁSEK, Josef a kol. Dny práva 2012 – Days of Law 2012: Část VII: Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8.
- KOUDELKA, Zdeněk. Spolupracující obviněný. *Právo a bezpečnost*. 2018, č. 1, s. 33–39. ISSN 2336-5323.
- KRISTKOVÁ, Alena. Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení. Dny práva–2012–Days of Law, Část VII.-Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním, 2012, 1: 1514-1526. ISBN 978-80-210-6319-8.
- KUČHTA, Josef. Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu. PF MU Brno. Dny práva, 2010. ISBN 978-80-210-5305-2.
- MICHORA, Zdeněk. Expanzivní oportunita v kontextu rekodifikace trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*. 2017, (1). ISSN 1213-5313.
- MINÁRIK, Štefan. *Trestný poriadok: stručný komentár*. Bratislava Bratislava: Iura Edition, 2006. 1302 s. ISBN 80-8078-085-4.
- MUSIL, Jan. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*. 2013, č. 4, s. 21–24. ISSN 1211-2860.
- NETT, Alexander. Spolupracující obviněný: přínosy a rizika nové právní úpravy. Brno: Masarykova univerzita- *Dny práva*, 2010. ISBN 978-80-210-5305-2.

- POLÁK, Petr. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, 296 s. ISBN 978-80-89447-47-3.
- RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. Praha : C.H. Beck, 2007. 730 s. ISBN 978-80-7179-559-9.
- SCHRAMHAUSER, Jiří. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012 roč. 11, č. 1, 11-16. ISSN 1213-5313.
- *Slovenský trestní řád*. Překlad Artlingua. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. 283 s. ISBN 80-7338-056-0.
- STRÝČKOVÁ, Soňa. Odklony v trestnom konaní. In KURUC, Peter. *Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teorie a praxe*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2011, s. 421–428. ISBN 978-80-89447-57-2.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. 464 s. ISBN 978-80-87576-93-9.
- VÁLKOVÁ, Helena; STOČESOVÁ, Simona (ed.). Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003. RŮŽIČKA, Miroslav. *Korunní svědek v České republice – ano, či ne?* s. 25-27. ISBN 80-7082-982-6.
- VÁLKOVÁ, Helena; STOČESOVÁ, Simona (ed.). Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003. ŠÁMAL, Pavel. *Nad institutem korunního svědka*, 43-55. ISBN 80-7082-982-6.
- VANTUCH, Pavel. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*. 2001, roč. 8, č. 9, s. 23-39. ISSN 1210-6348.
- VANTUCH, Pavel. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*, 2011, roč. 6, č. 10, s. 4-11. ISSN 1211-2860.
- VOLOKH, Hanah M. Congressional Immunity Grants and Separation of Powers: Legislative Vetoes of Federal Prosecutions. *Georgetown Law Journal*. 2007, č. 95, s. 2017. ISSN 0016-8092.
- VRÁBLOVÁ, Miroslava. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 7, s. 192–193. ISSN 1213-5313.

- ZÁHORA, Jozef. Korunný svedok. In *Trestněprávní prostředky boje proti kriminalitě: (aktuální problémy): sborník příspěvků z mezinárodního semináře, který se konal ve dnech 29.–31.3.2006 v Solenici*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006, s. 247–257. ISBN 80-7251-222-6.
- ŽILINKA, Maroš. Spolupracující osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. *Justičná revue*. 2007, roč. 59, č. 5, s. 622–627. ISSN 1335-6461.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

- BUDAYOVÁ, Lucie. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení :: Bulletin Advokacie. Bulletin advokacie, odborný právnický portál | Domů [online] 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cetnost-vyuzivani-institutu-spolupracujiciho-obvineneho-a-navrhy-k-jejimu-zvyseni>
- Bureau of Justice Assistance. U.S. Department of Justice. *Plea and Charge Bargaining*. [online]. Bureau of Justice Assistance; 24. 1. 2011. Dostupné z: <https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/PleaBargainingResearchSummary.pdf>
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=411&CT1=0>
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 193/2012 Sb. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001 Sb. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=424&CT1=0>
- European Committee on Crime Problems (CDPC) – b. Recommendation Rec(2005)9 on the protection of witnesses and collaborators of justice – Explanatory Memorandum [924 meeting]. [online]. Council of Europe; 20. 4. 2005. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805b0cf7
- HEROUTOVÁ, Tereza. Tendence rozšiřování institutu spolupracujícího obviněného – nezbytný krok či omyl zákonodárce? – Iurium. Iurium - Právní portál pro právní teorii i praxi, odborníky i veřejnost [online]. Copyright © 2017. Dostupné z: <https://www.iurium.cz/2017/12/11/spolupracujici-obvineny/>
- KOUDELKA, Zdeněk. Spolupracující obviněný :: Bulletin Advokacie. Bulletin advokacie, odborný právnický portál | Domů [online] 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/spolupracujici-obvineny>

- KUJEVSKÁ, Lenka. Jak pracovat s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody? Příklad z praxe (časopis Sociální práce) . Časopis Sociální práce/Sociálna práca [online]. Copyright © 2017. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=988>
- MALÍKOVÁ, J. Ministr vnitra představil „protikorupční balíček“. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-predstavil-protikorupcni-balicek.aspx>
- Návrh novely trestního řádu ze dne 21. 10. 2004. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=802>
- Návrh novely trestního řádu ze dne 13. 10. 2011. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=510>
- Návrh novely trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob ze dne 21. 7. 2004. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=746>
- Návrh zákona o protikorupčních opatřeních ze dne 12. 1. 2010. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=1015>
- Nejvyšší státní zastupitelství ČR – průběh řízení v trestních věcech – odklony v trestním řízení. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/odklony-v-trestnim-izeni>
- TIBITANZLOVÁ, A. Pojem „odklon v trestním řízení“ aneb skutečně je možné za formu odklonu v trestním řízení považovat i trestní příkaz a dohodu o vině a trestu? Bulletin advokacie, odborný právní portál | Domů [online] 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pojem-odklon-v-trestnim-rizeni-aneb-skutecne-je-mozne-za-formu-odklonu-v-trestnim-rizeni-povazovat-i-trestni-prikaz-a-dohodu-o-vine-a-trestu>
- VACULÍK, Radim. Podnikatelka Salačová je v kauze Rath spolupracující obviněnou - Novinky.cz. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2013. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/podnikatelka-salacova-je-v-kauze-rath-spolupracujici-obvinenou-187402>
- VACULÍK, Radim. Spolupracující obviněný poprvé nedostal u soudu trest - Novinky.cz. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2014. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/spolupracujici-obvineny-poprve-nedostal-u-soudu-trest-262906>
- VACULÍK, Radim. Spolupracující obviněný: Pomohl už usvědčit zloděje i obří krácení daní - Novinky.cz. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online].

Copyright © 2012. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/spolupracujici-obvineny-pomohl-uz-usvedcit-zlodeje-i-obri-kraceni-dani-160511>

- ZAORALOVÁ, Petra. Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu obviněný :: Bulletin Advokacie. Bulletin advokacie, odborný právní portál | Domů [online] 2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dohodnuty-trest-aneb-chybejici-pravni-uprava-sankci-v-rizeni-o-dohode-o-vine-a-trestu>

3 Seznam použitých právních předpisů České republiky

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

4 Seznam použitých zahraničních právních předpisů

- Federal Rules of Criminal Procedure
- Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) z 20. prosince 1996
- Serious Organised Crime and Police Act 2005
- Úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. 11. 2000.
- Zákon č. 140/1961 Zb., trestný zákon
- Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok

5 Seznam použité judikatury

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2018, 6 Tz 6/2018
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2014, 2 To 46/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, 7 Tdo 1315/2012-57
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, III. ÚS 859/13-1

Spolupracující obviněný

Abstrakt

Spolupracující obviněný představuje relativně nový institut českého trestního práva, do tuzemského právního řádu byl zaveden s účinností od 1. 1. 2010. Hlavním účelem tohoto institutu je boj s organizovaným zločinem, který se vyznačuje vysokou společenskou nebezpečností a pro orgány činné v trestním řízení je mimořádně složité ho potírat vzhledem ke značné propracovanosti vnitřní hierarchie organizovaných zločineckých skupin. Institut spočívá v kooperaci obviněného se státním zástupcem, který ho za spolupracujícího označí v obžalobě výměnou za informace schopné významně přispět k odhalení těchto zločineckých skupin. Spolupracující obviněný je za svou spolupráci odměněn snížením trestu, popř. dokonce upuštěním od potrestání.

V první kapitole práce je rozebrán pojem spolupracujícího obviněného a korunního svědka, popsán proces přijímání institutu spolupracujícího obviněného do českého právního řádu a zmíněny jsou také některé právní instituty obdobné. Druhá kapitola se věnuje účinné právní úpravě institutu, některým jejím nedostatkům a jejich možným řešením. Třetí kapitola vyjmenovává některé nejvýznamější přínosy a rizika praktické aplikace institutu. Ve čtvrté kapitole je ve stručnosti popsán institut spolupracujícího obviněného, případně institut mu odpovídající, ve vybraných zahraničních právních řádech, konkrétně jde o právní řády Slovensko, Spojené státy americké a Velkou Británií.

Klíčová slova: spolupracující obviněný, korunní svědek, organizovaný zločin

Cooperating defendant

Abstract

The cooperating defendant represents a relatively new instrument of Czech criminal law, it was introduced into the Czech legal system with effect from 1 January 2010. The main purpose of this legal instrument is to fight organized crime, which is characterized by its high social danger and is extremely difficult to combat for law enforcement agencies due to the considerable sophistication of the internal hierarchy of organized criminal groups. The legal instrument consists of the cooperation of the defendant with a public prosecutor, who designates them as a cooperating defendant in the indictment in exchange for information capable of making a significant contribution to the uncovering of organized criminal groups. The cooperating defendant is rewarded for their cooperation with a mitigation of their sentence and the sentence may even be dropped altogether.

The first chapter of this thesis analyzes the terms of cooperating defendant and crown witness, describes the process of introducing the legal instrument of cooperating defendant into the Czech legal system and also mentions some similar legal instruments. The second chapter deals with the current legislation, some of its shortcomings and their possible solutions. The third chapter lists some of the most important benefits and risks of the practical application of the legal instrument. The fourth chapter briefly describes the legal instrument of cooperating defendant, or the legal instrument most similar to it, in selected foreign legal systems, namely the legal systems of Slovakia, the United States of America and the United Kingdom.

Key words: cooperating defendant, crown witness, organized crime